

Äriregister

1. Äriregistri pidamise alused

1.1. „Kõva“ register

Äriseadustiku (ÄS) jõustumisega 1995. aastal kaasnes vajadus äriühingute registri järele, mille andmetel oleks kindel õiguslik jõud. "Tugev" ehk "kõva" register tähendab, et tähtsamad ühinguõiguslikud toimingud (*nt äriühingu asutamine, ühinemine, jagunemine ja ümberkujundamine; põhikirja ning osa- või aktsiakapitali suuruse muutmine*) jõustuvad alles registrikande tegemisega, samuti seda, et heauskne kolmas isik saab tehinguid tehes tugineda registrikannetele ega pea tunnistama registrisse kandmata andmeid.

„Kõva“ register tähendab ühtlasi, et registripidaja peab ise aktiivselt hoolitsema andmete õigsuse eest, võitlema ebaõigete kannetega ja algatama seadusega ettenähtud juhtudel ühingu sundlõpetamise.

Eelnev eeldab registripidaja juriidilist asjatundlikkust ja sõltumatut seisundit. Niiugustele tingimustele vastab hästi **kohtuvõimu juures asuv register**. Kohtulikke äri- või kaubandusregistreid tuntakse hetkel 15 Euroopa riigis.

Sellise valiku kasuks rääkis ka traditsioon. Juba 1920. aastatel pidasid Eestis juriidiliste isikute registrit 4 kohtu juures asuvad registreerimisosakonnad. 1. septembril 1995.a loodigi koos ÄS-i jõustumisega 4 kohtu juures peetav äriregister.

1.2. Kohtualluvus registriasjades. Kohtute ja IT-asutuse tööjaotus

Alates 1. jaanuarist 2006 on Eestis 1. astme üldkohtuid - **maakohud** - kokku 4. Nende kinnistus- ja registriosakondade tööpiirkonnad kattuvad vastava kohtu tööpiirkonnaga. Registriosakondades (vt www.just.ee/registrid) peetakse äriregistrit, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit, kommertsandiregistrit ja laevakinnistusraamatut. Kinnistusosakondades peetakse kinnistusraamatut ja abieluvararegistrit (kohtute seaduse §-d 10, 15 ja 16).

Harju Maakohtu piirkond on Harju maakond, registriosakond asub Tallinnas. Viru Maakohtu alla kuuluvad Ida- ja Lääne-Virumaa, registriosakond asub Rakveres. Erandina peab Harju Maakohus laevakinnistusraamatut ka Viru Maakohtu tööpiirkonnas. Tartu Maakohus hõlmab Tartu-, Viljandi-, Jõgeva-, Võru-, Valga- ja Põlvamaad, registriosakond asub Tartus. Pärnu Maakohus hõlmab Pärnu-, Lääne-, Saare-, Hiiu-, Järva- ja Raplamaad, registriosakond asub Pärnus.

Kohus vaatab registriasja läbi hagita tsiviilasjana. Põhilised menetlusnormid on alates 1.1.2006 koondatud tsiviilkohtumenetluse seadustikku (TsMS). Äriregistri ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri asjade kohtualluvus tuleneb registriobjekti asukohast - millise kohtu tööpiirkonnas on äri- või mittetulundusühingu, sihtasutuse või filiaali asukoht või füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte asukoht. Kommertsandiregistri asjades tuleneb kohtualluvus pantija asukohast, füüsilisest isikust pantija puhul tema ettevõtte asukohast (TsMS § 119).

Samas tuleb arvestada rollijaotusega asutuste vahel. Kohtu ülesandeks on kanded, trahvid, sundlõpetamine jm õigustoimingud. Registrate keskandmebaase haldab ja IT-teenuseid osutab Justiitsministeeriumi juures asuv **Registrite ja Infosüsteemide Keskus** (vt www.eer.ee). Sinna on koondatud ka registrate veebipõhine teabeteenindus.

1.3. Kohtunikuabid

Õigust mõistavad ainult kohtunikud. Kuid kohtu töös tuleb ette otsustusi, mille sisuks ei ole õigusemõistmine. Kohtunike koormuse kergendamiseks võivad sellistes küsimustes kohtumäärusi teha ka **kohtunikuabid**. Kohtunikuabi on oma tegevuses sõltumatu sarnaselt kohtunikuga, kuid ühe olulise erandiga: kohtunik võib õigusnormide kohaldamisel anda kohtunikuabile juhiseid (kohtute seaduse § 114).

Kohtunikuabi määrusi saab vaidlustada lihtsustatud korras. Kui ta ise ei nõustu määruskaebust rahuldama, annab ta kaebuse üle sama kohtu kohtunikule (TsMS § 663 lg 6). Juhiste andmise ja määruskaebuste lahendamise saavadi kohtunikud välja kujundada nende seisukohtadele vastava kohtunikuabide ühtlase praktika.

Kohtunikuabi ametisse saamiseks on nõutav õiguslane kõrgharidus, kandidaadikonkursi, 1-aastase kandidaaditeenistuse ning lõpuks kohtunikuabi eksami ja konkursi läbimine (vt kohtute seaduse 14. peatükk).

Registriasjus võib kohtunikuabi võrdselt kohtunikuga teha kõiki kohtumäärusi (sh trahvimäärusi). TsMS-i § 595 lõike 2 kohaselt peab ta asja andma üle kohtunikule, kui:

- 1) tuleb rakendada teise riigi õigust;
- 2) ta soovib kõrvale kalduda talle teadaolevast kohtuniku seisukohast;
- 3) avalduse läbivaatamisel ilmnevad õiguslikud raskused;
- 4) tema arvates on kohaldamisele kuuluv säte vastuolus põhiseadusega;
- 5) otsustatakse juriidilise isiku sundlõpetamine.

Kohtunik võib üleantud asja tagasi anda kohtunikuabi menetluse, tehes teatavaks oma siduva seisukoha. Kohtunikuabid võivad võrdselt kohtunikega menetleda mitte ainult registriasju, vaid ka näiteks:

- 1) maksekäsu kiirmenetlusi ja üleskutsemenetlusi (TsMS § 489 lg 8, 499 lg 5),
- 2) riigi õigusabi ja menetlusabi asju (riigi õigusabi seaduse § 15 lg 2, TsMS § 184 lg 4),

3) tsiviilkohtumenetluse kulude kindlaksmääramise määrusi (TsMS § 174 lg 6),
4) osalt pankroti- ja tsiviiltäiteasju (vt pankrotiseaduse § 84.1, täitemenetluse seadustiku § 11 lg 3, olulisemad otsustused on neis asjades jäetud kohtunikule).

Erinevalt näiteks Saksamaast ja Austriast puudub Eesti kohtunikuabidel pädevus haldus-, kriminaal- ja väärteoasjus.

Kohtunikuabide ülesanded sõltuvad kohtunike tööjaotusplaanist, see võib olla piirkonniti erinev. Näiteks Harju Maakohtus eelistatakse spetsialiseerumist, mõnes väiksemas kohtumajas võidakse kohtunikuabidele korraga anda aga mitut liiki asju.

1.4. Registrisekretärid

Registrikannete üle otsustavad kohtunikuabid. Samas tegelevad kohtud äriregistri alal ka järelevalvega (äriühingute aastaaruannete kontroll ja registriandmete õigsuse järelkontroll) ning andmete kättesaadavaks tegemisega.

Registrisekretäri ametisse pääsemiseks on nõutav vastava eksami sooritamine ning 3-kuulise väljaõppe läbimine. Registrisekretärid vaatavad läbi äriühingute majandusaasta aruandeid, nõukogu liikmete nimekirja muudatusi ja teisi registrikandeta toimikusse köidetavaid dokumente, kinnitavad ära kirja õigsust (nende kinnitatud ära kirjad on võrdsustatud notariaalselt kinnitatud ära kirjadega, vt notariaadiseaduse § 53 lõige 1 punkt 4), väljastavad tõendeid jne.

Sageli valmistavad nad trafaretsetes asjades ette kohtumääruste projekte. Alates 1.1.2006 on registrisekretäri õigus teha ka ise kohtumäärusi: trahvihoiatustena, samuti siis, kui ta keeldub andmast luba kinnise registritoimikuga tutvumiseks (ÄS § 525, TsMS § 59 lg 6).

Kohtunikuabisid ja registrisekretäre abistavad tehnilised sekretärid. Põhiliselt nende õlul seisab suhtlemine registriosakonna külastajatega (s.o avalduste esitajad, registriandmetega tutvujad, ära kirjade tellijad).

1.5. Äriregistri ja ta sõsarregistrite koosseis

Äriregistril, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registril ning kommertsandiregistril on järgmised komponendid:

a) **registrikartoteek** ehk iga ettevõtja, mittetulundusühingu ja sihtasutuse kohta avatud elektrooniliste registrikaartide kogum. Registrikartoteek ongi register kitsamas mõttes, kuhu kohus registrikandeid teeb (ÄS § 37, andmete loetelu §-d 64 ja 65, vt ka mittetulundusühingute seaduse §-d 84, 89);

b) **äritoimikud** ehk **avalikud toimikud** - seaduse alusel ettevõtja, mittetulundusühingu ja sihtasutuse poolt esitatud dokumentide toimik (asutamislepingud, põhikirjad, majandusaasta aruanded, nõukogu nimekirjad, osaühingu osa võõrandamise teated, kommertsandilepingud jne), millega tutvumine on kõigile vaba. Samuti on äritoimikus dokumendid, mida kohus ja pankrotihaldur esitavad pankrotiseaduse alusel - pankroti kohta tehtud kohtulahendid, pankrotitoimikonna liikmete nimekiri, pankroti lõpparuanne jms. Osa toimikuandmeid on ka elektroonilisel kujul (põhikirja tekstid, osanike ja nõukogu liikmete nimekirjad jms). Vt ka ÄS § 38, MTÜS § 85;

c) **registritoimikud** ehk **kinnised toimikud** - muud dokumendid (kirjavahetus, riigilõivu tasumise dokumendid jne), millel puudub avalik huvi ja millega saavad tutvuda pädevad riigiasutused ja õigustatud huviga isikud. Õigustatud huvi olemasolu teeb kindlaks kohtunikuabi või registrisekretär (ÄS § 39, MTÜS § 86).

Ettevõtjate jaoks, mille puhul on tegemist isikliku vastutusega, avatakse **äriregistri A-osa registrikaart**: füüsilisest isikust ettevõtjad, täis- ja usaldusühingud ning täisühingulaadsed Euroopa majandushuviühingud (vt Nõukogu määrus nr 2137/85), samuti neile sarnanevate välismaa äriühingute filiaalid.

Äriühingute jaoks, mille puhul ühinguliikmete vastutus piirduv sissemaksega osa- või aktsiakapitali, avatakse **äriregistri B-osa registrikaart**: osaühingud, aktsiaseltsid ja aktsiaseltsi-laadsed Euroopa äriühingud (ühtlustatud ladinakeelse nimetusega *Societas Europaea*, lühend SE, vt Nõukogu määrus nr 2157/2001), tulundusühistud, samuti neile sarnanevate välismaa äriühingute filiaalid. Erinevalt muudest Euroopa maadest loetakse Eestis tulundusühistut vähemalt formaalselt tavaliseks äriühinguks (ÄS § 2 lg 1). Omamoodi erandiks on hooneühistud, mis on tulundusühistu eriliigiks, kuid kantakse mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse (hooneühistuseaduse § 1 lg 1 ja § 4 lg 2).

Kui ettevõtja vallasvarale seatakse kommertsand, avatakse tema kohta eraldi **kommertsandiregistraart**. Sellele kantakse kõik selle ettevõtja kohta seatud kommertsandid. Kommertsandiga seotud dokumente säilitatakse pantijast ettevõtja kohta avatud äri- ja registritoimikus (kommertsandiseaduse §-d 14, 15).

Kui registrikaardile kantud andmed muutuvad, tehakse uus kanne uute andmetega. Uue kande tõttu kehtetuks muutunud varasema kande andmed märgitakse kehtetuks. Kui koos ettevõtja asukoha muutmise muudab ka maakohtu tööpiirkond, suletakse senise asukoha järgses kohtus ning avatakse uue asukoha järgses kohtus uus äriregistri ja vajadusel ka kommertsandiregistri registrikaart. Nii suletakse kui avatud kaardile tehakse vastav märkus, kus asub uus/eelmine registrikaart. Ettevõtja registrikood ei muutu (ÄS 6. ptk ja § 57).

1.6. Kannete konstitutiivsus, deklaratiivsus ja avalik usaldatus

Mitmed registrisse kantavad asjaolud jõustuvad mitte siis, kui ettevõtja seda otsustas, vaid alles registrikande tegemisest. Need on **konstitutiivsed** ehk õigustloovad kanded.

Näide 1.6.1: Eraõiguslik juriidiline isik, sh äriühing loetakse asutatuks ja omandab õigusvõime hetkest, mil ta on registrisse kantud (tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 26 lg 2). Eraõiguslik juriidiline isik lõpeb alles registrist kustutamise (sama seaduse § 45 lg 2). Juriidiliste isikute ühinemine ja jagunemine loetakse samuti toimunuks alles registrisse kandmisel - ühinemisel kandest ühendava ühingu registrikaardile (ÄS § 402-403), jagunemisel kandest jaguneva ühingu registrikaardile (ÄS § 445-446, 449). Sama kehtib ka äriühingu ümberkujundamisel (ÄS § 487).

Näide 1.6.2: Äriühingu põhikiri loetakse muudetuks alles siis, kui muutmise kohta on tehtud registrikanne (ÄS § 175 lg 2 ja § 300 lg 2).

Näide 1.6.3: Osaühingu osakapital ja aktsiaseltsi aktsiakapital loetakse suurendatuks ning uuest osast või aktsiast tulenevad õigused tekkinuks alles siis, kui uus kapitali suurus on registrisse kantud (ÄS § 196 lg 4, § 343 lg 5). Analoogne põhimõte kehtib osa- või aktsiakapitali vähendamise korral (ÄS § 200 lg 3 ja 359 lg 3). Tõsi, siin on alates 1.1.2006 erand: registrikanne ei ole konstitutiivne aktsiakapitali tingimuslikul, vahetusvõlakirjadega suurendamisel (ÄS § 351.1).

Registrikanne võib olla ka **deklaratiivne**. See tähendab, et õigustoiming on juba jõustunud, registrikandega teatatakse ehk deklareeritakse tagantjärele selle toimumisest. Deklaratiivsed on kõik need kanded, mille puhul seadus ei ütle, et nad jõustuvad alates registrisse kandmisest. Siia kuuluvad näiteks juhatuse liikme või prokuristi tagasikutsumine ja uue nimetamine, vabatahtliku likvideerimismenetluse alustamine ja likvideerijate määramine jne.

Samas on ka sellistel registriandmetel ning nende muutmisel või muutmata jätmisel õiguslikud tagajärjed. Äriseadustiku § 34 lõigete 2 ja 3 alusel saab heauskne kolmas isik tugineda registrisse kantud asjaoludele ega pea tunnustama registrisse kandmata asjaolusid. Seda nimetatakse **avalikuks usaldatavuseks**. Avalik usaldatavus kehtib nii konstitutiivsete kui deklaratiivsete kannete suhtes. Tehniliselt on tagatud, et avalik usaldatavus tekib samal hetkel, mil registrikanne on salvestatud jõustunud kannete andmebaasi - vt lähemalt alajaotust 1.7.

Näide 1.6.4: Osaühingu osanikud kutsusid usalduse kaotamise tõttu ametist tagasi juhatuse liikme Kalle Kadaka. Tema registrist kustutamiseks aga ei kiirustatud ning Kadakas sõlmis osaühingu nimel mitu kahjulikku lepingut. Osaühing esitas küll Kadaka vastu hagi, kuid tehinguid tühistada ei õnnestunud. Kolmas isik, kellega lepingud sõlmiti, viitas äriseadustiku § 34 lõikele 2 ja tehingu tegemise ajal kehtinud registriandmete seisule. Osaühingul ei õnnestunud tõendada, et kolmas isik teadis või pidi lepinguid sõlmides teadma seda, et Kadakal ei olnud enam allkirjaõigust.

Registrikaardile tehtud kandeid võidakse juba järgmisel päeval pärast tutvumist muuta või täiendada. Selleks, et ei oleks vaja äriregistri seisude pidevalt kontrollida, annab seadus äriregistri **avaliku usaldatavuse suhtes 15-päevase garantiiaja** (ÄS § 34 lg 2, tuleneb esimesest äriühinguõiguslikust direktiivist nr 68/151).

Näide 1.6.5: Valmistute sõlmima tähtsat lepingut osaühinguga "X" ning tutvusite 12. veebruaril äriregistri seisuga. Kontrollimisel leidsite, et selline ühing on tõesti olemas, tal on soliidne osakapital ning Te olete ajanud asju juhatuse liikmega, kelle allkirjaõigust ei ole registrikandega piiratud. Nädal hiljem, 19. veebruaril kirjutate lepingule alla. Siis aga saate osaühingust "X" kirja, milles teatati, et nende poolt alla kirjutatud juhatuseliige oli tegelikult juba osanike poolt tagasi kutsutud, mille kohta on 15. veebruaril tehtud registrikanne. Sellele viidates vaidlustas osaühing "X" lepingu. Juhul, kui osaühing "X" ei suuda tõendada, et Te teadsite või pidite teadma 15. veebruaril tehtud kandest, ei saa nad kohtus väita, et tehing on tühine.

Registrikannete jõustumise ja avaliku usaldatavuse osas on erijuhtumiks **kohtuotsuse alusel tehtud kanded**. ÄS § 34 lõike 4 kohaselt omandavad kohtuotsuse alusel tehtud kandes sisalduvad asjaolud õigusliku tähenduse kohtuotsuse jõustumisega. Kohtuotsuse alusel võidakse kanne teha juba enne kohtuotsuse jõustumist. Näiteks pankrotiasjas tehtud otsus kuulub viivitamatule täitmisele (pankrotiseaduse § 31 lg 7). Nende ridade kirjutaja on arvamisel, et ÄS-i § 34 lõige 4 iseenesest ei mõjuta registrikande avalikku usaldatavust. Heauskse kolmanda isiku jaoks tekib avalik usaldatavus ikkagi registrikande tegemisel nagu muudegi registrikannete puhul ning ses suhtes ei ole tähtsust, kas vastav kohtuotsus on jõustunud enne või pärast registrikannet. Sealjuures tuleb aga arvestada eriseadustega.

Kõige praktilisem tähendus kohtuotsuse alusel tehtud kannetel pankroti korral. Siin tuleb ÄS-i § 34 lõigete 2 ja 3 kõrval vaadata ka pankrotiseadust - pankroti väljakuulutamisel läheb juhatuse esindusõigus üle haldurile, võlgniku tehing pankrotivaraga on tühine (PankrS § 35 ja 36 - erandiks kinnisvara heauskne omandamine). Tagasivõitmise korras saab tunnustada kehtetuks ka mõningaid pankrotieelseid tehinguid (vt PankrS 6.ptk).

Kui aga juhatuse liikme esindusõiguse kohta käiv kanne tunnustati kehtetuks väljaspool pankroti, peaks heauskse kolmanda isikuga tehtud tehingute kehtivuse puhul olema määrav siiski registrikande tegemise aeg, mitte kohtuotsuse jõustumine. Omaette teema on ebaloogilisus likvideerimise ja tegevuse jätkamise kannete õigusliku tähendusega, sellest lähemalt alajaotises 6.5.

Eelnev käsitel registriandmete õiguslikust tähendusest puudutas registrikandeid. Kas kanded välisel andmel on ainuüksi informatiivne tähendus? Teoreetiliselt võiks see arutelu puudutada põhikirja. Registrikandes nimetatakse vaid, millal põhikiri on osanike või aktsionäride poolt kinnitatud või muudetud (muutmisel esitatakse alati uus põhikirja terviktekst - ÄS § 175 lg 2 ja § 300 lg 2). Samas viitab registrikanne konkreetsele dokumendile, mis on paberkujul äritoimik ja elektroonilisel kujul veebipäringusüsteemis kättesaadav. Nende ridade kirjutaja arvab siseriikliku kehtiva õiguse alusel, et sellisest viitamisest ei teki põhikirja tekstile registrikandele omast avalikku usaldatavust.

Küll aga on seadusandja alates 1.1.2006 sidunud õigusliku tagajärgiga osaühingu osa pandi andmed - täpsemalt vt alajaotust 2.2. Siin on tegemist registrikande välisele andmestikule õigusliku tähenduse andmisega.

1.7. E-äriregister

Äriregistrit, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit ning kommertspandiregistrit peetakse eraldi registritena 4 maakohtus. Tehniliselt moodustavad nad aga ühtse üleriigilise andmebaasi.

Eesti on Austria järel teine riik Euroopas, kus äriregistrit peetakse täiselektroniliselt (alates 3.3.2002). Õigusliku

tähendusega registrikanded (registrikartoteek) on arvutis, mitte paberil. Maakohtus elektroonilise allkirjaga kinnitatud ja kohalikus serveris salvestatud kanne jõustub hetkest, mil ta on edastatud ja salvestatud keskandmebaasi - kehtivatele registrikannetele määratud põhiserverisse.

Eesti on esimene riik Euroopas, kus loobuti äriregistri kannete avaldamisest ametlikus paberväljaandes ning kus registrikande avalik usaldatavus tekib Interneti kaudu. Enamikes Euroopa riikides jõustub registrikanne registripidaja poolt allkirjastamisega, kuid kolmandate isikute suhtes omandab kanne avaliku usaldatavuse mõningase ajavahega - mil kanne tekst või viide kanne tegemisele on ametliku teadaandena avaldatud vastavas väljaandes. Eestis kehtib kanne kolmandate isikute suhtes hetkest, mil Registrate ja Infosüsteemide Keskuse hallatavas teabesüsteemis (<https://ar.eer.ee/>) on menetlusteabe rubriigis avaldatud viide registrikande tegemise kohta. Jõustunud registriandmete serveris salvestamine ning menetlusteabe rubriigis viite avaldamine kanne tegemise kohta toimuvad üheaegselt.

Lähemalt reguleerivad arvutikannete tegemist, jõustumist ja avaliku usaldatavuse teket ÄS-i § 68, § 67 lõige 1 ja lõike 4 punkt 4 ning justiitsministri 28.8.2002 määruse nr 56 „*Kohtu registriosakonna kodukord*“ §-d 90-91, 243 ning 27.12.2000 määrus nr 78 „*Kohtute registriosakondade keskandmebaasi pidamine*“.

Eestis on kehtestatud ametiasutustele elektroonilise registri kasutamise kohustus. ÄS-i § 541 lõike 1.1 ning Vabariigi Valitsuse 4.12.2001 määruse nr 369 „*Riigiasutustele äriregistri ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri arvutivõrgu kasutamise kohustuse kehtestamine*“ kohaselt ei tohi riigiasutused nõuda isikutelt nende registridokumentide esitamist, mida nad saavad kasutada keskandmebaasist arvutivõrgu kaudu. Eeskätt tähendab see, et riigiasutus ei saa enam isikult nõuda registrikaardi ära kirja. Keeld laieneb ka põhikirjadele ja aastaaruannetele, mis on digitaliseeritud.

2003. aastal täiendati äriseadustiku eelviidatud lõiget põhimõttega, mille järgi ei kohaldata enam teiste seaduste (*näiteks maksuseadused, riigihangete seadus, tegevusalalisi erinõudeid sätestavad seadused jne*) sätteid haldus- ja kohtuasutustele registrikaardi esitamise kohta. Keeld nõuda registrikaardi ära kirja laienez täidesaatva riigivõimu asutuste kõrval ka omavalitsusasutustele ja kohtutele. Sama kehtib notarite suhtes.

Alates 1.1.2006 saab kandeavaldusi, samuti volikirju ja nõusolekuid kanne tegemiseks esitada mitte üksnes notariaalselt kinnitatuna, vaid ka asjaosaliste endi poolt digitaalallkirjastatuna. Majandusaasta aruandeid on äriühingud saanud elektrooniliselt esitada juba aastast 2002.

1.8. Ligipääs registriandmetele ja nende kasutamine

Registriandmetele ligipääsu tagavad oma pädevuse raames **maakohtud, Registrate ja Infosüsteemide Keskus ja notarid**.

Äriregistri arvutiandmed on üleriiklikus elektroonilises keskandmebaasis, mida haldab Registrate ja Infosüsteemide Keskus. Seal peetakse jõustunud registrikannete andmebaasi. Samuti sisaldab keskandmebaas muid arvutiandmeid - registripäevikust nähtuvat menetlusteavet, kohtulahendeid, hoiatusi ja sundlõpetamisi, andmeid äriühingu asutajate, osanike, üle 10 %-liste aktsionäride, nõukogu liikmete ja audiitorite andmeid, skaneeritud põhikirju, skaneeritud või digitaalselt esitatud majandusaasta aruandeid. Keskuses töödeldakse andmeid täiendavalt, sh määratletakse statistilise meetodi alusel majandusaasta aruandes avaldatud tegevusalade seast põhitegevusala ning koostatakse bilansi, kasumiaruande ja rahavoogude aruande põhjal statistiliselt võrreldav lühiülevaade.

Keskandmebaasi andmetega võib tutvuda nii Registrate ja Infosüsteemide Keskuses kohapeal kui ka tasuta või lepingu alusel Interneti-päringuna või ka ilma lepinguta Interneti-panga kaudu. Keskandmebaas on loomulikult eestikeelne, suur osa päringusüsteemist (sh aastaaruannete ülevaated) on tõlgitud ka inglise ja saksa keelde.

Tasuta igapäevase Internetis kättesaadavaks teabeks on:

1) isiku päring **tema endaga seotud registriandmete kohta** kodanikuportaali kaudu;

2) **lihtpäring** (Interneti aadress <http://www.eer.ee>) koodi või ärinime järgi (piisab ka ärinime osast), vastuseks saab näha ettevõtja registrikaardi andmeid (kanded ärinime, juhatuse liikmete ning nende esindusõiguse korra, aadressi, põhikirja kinnitamise, majandusaasta kestuse, osa- või aktsiakapitali suuruse, samuti ettevõtja likvideerimise, ühinemise, jagunemise, ümberkujundamise jms kohta). Vastus hõlmab ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmeid. Lihtpäringut saab teha ka WAP-süsteemi toetava mobiiltelefoniga.

Alates 1. jaanuarist 2007 saab teha tasuta Interneti kaudu äriühingu, mittetulundusühingu ja sihtasutuse **kehtiva registrikaardi väljatrüki**, samuti kaardiandmete ajaloo väljatrüki;

3) **menetlusteave**: andmed avalduste ja teiste dokumentide menetlemise kohta (sh määruste ja kannete liigid ja tegemise aeg), samuti hoiatuste ja trahvide kohta;

4) **sundlõpetamisteave**: kohtu poolt sundlõpetamise läbiviimise kohta;

5) **nimepäring**: igaüks saab kontrollida meelepärase ärinime originaalsust, vastuseks näidatakse samasuguseid ja sarnaseid registrisse kantud nimesid, samuti kaubamärke;

6) **ärikeeldude teave**: pankrotti menetleva kohtu määruste alusel;

7) **erakondade teave**: erakondade liikmete nimekirjad.

Muu info kasutamine on **tasuline**. See hõlmab ka töödeldud ja kandeväliseid andmeid (aastaaruanded, põhikirjad, asutajate, osanike ja nõukogu liikmete andmed jne), samuti võrkeelseid päringuversioone. Teenustasud on kehtestatud ÄS-i § 70 alusel ning neid kasutatakse klienditeeninduse ja päringusüsteemi ülalpidamiseks ning äriregistri infosüsteemi arendamiseks. Teenustasu maksmisest on vabastatud ametiasutused, notarid, kohtutäiturid ning Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja seadusega neile pandud ülesannete täitmiseks.

Tasulise info kasutamine on võimalik alljärgnevalt:

1) **lepingu alusel detailpäringud** kogu info osas, mida keskandmebaas ettevõtjate, mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta sisaldab. Lepingu alusel antakse vastavad juurdepääsuõigused ning täpsustatakse, kuidas klient soovib andmeid kasutada, milliste parameetrite alusel milliste registriandmete muutmise teatatakse jne. Päringuid on võimalik teha praktiliselt kõigi registriandmete alusel, sh füüsiliste isikute järgi ning kombineeritult (*näiteks mingis piirkonnas mingil tegevusalal tegutsevad ettevõtted netokäibe ja töötajate arvu põhjal*).

Lepingu sõlmimisel tuleb maksta teenustasu, mis koosneb abonenditasust ja päringutasust. Abonenditasu on 150 krooni iga lepingukuu eest ning see tagab ligipääsu mitte üksnes äriregistri, vaid ka kinnistusraamatu andmetele. Päringutasu suurus sõltub päringu liigist ja mahust ning andmetöötluse ulatusest. Päringutasud on regresseeruvad - mida rohkem päringuid, seda madalam tükihind, mis kõigub 3-30 krooni vahel;

2) **detailpäringuid** on võimalik teha ka **Interneti-pankade kaudu** - sel juhul ei pea lepingut sõlmima, päringuid tehakse Registrate ja Infosüsteemide Keskuse kliendiks oleva panga kaudu, kes arvestab päringutasu kliendi kontolt (*nt maksab äriühingu põhikirja ja majandusaasta aruandega tutvumine 25 krooni, millele lisandub käibemaks*);

3) registriandmeid saab küsida ka **tasuliselt infotelefonilt** 9001010 (Eestist, lauatelefonilt);

4) „**Euroopa Äriregistri**“ päringusüsteem (vt <http://www.ebr.org>) hõlmab hetkel 14 Euroopa riiki. See võimaldab ühe registriasutuse kaudu teha päringuid teiste liikmesregistrite elektroonilisse andmestikku. Klient saab andmeid ühtlustatud profiilina - äriühingute kaupa või isikute (äriühingute funktsionäride) kaupa.

Maakohtu registriosakonnas võib igaüks kohapeal tutvuda registrikaardi andmete ja äritoimikutega (avalike toimikutega) ning tellida neist ärakirju. Tutvumis- ja ärakirjatellimusi saab esitada ka telefoni, faksi, e-posti või Interneti (<http://www.just.ee/15159>) teel. Registrikaardi andmetega tutvumist ja väljatrüki kättesaamist võimaldatakse kohe, siin ei ole ka oluline, millise kohtu tööpiirkonnas ühing asub. Ühingu äritoimikuga tutvumine on võimalik üksnes selles registriosakonnas, mille piirkonnas ühing asub. Toimikuga tutvumise tellimus täidetakse samal päeval, kuid vähem kui poolteist tundi enne vastuvõtuoja lõppu esitatud tellimusi võidakse täita järgmiseks tööpäevaks.

Nn kinnise toimikuga ehk **registritoimikuga** saab tutvuda **õigustatud huviga isik** ning **pädev asutus**. Õigustatud huviga on kindlasti asjaomane ettevõtja ise (tema seaduslikud ja volitatud esindajad, nõukogu liikmed, osanikud, aktsionärid), samuti asjaomast ettevõtjat puudutava kohtuvaidluse pool. Kinnise toimikuga tutvuja peab tõendama oma isikut ja õigustatud huvi. Tutvumise kohta tehakse sissekanne tutvumise ja ärakirjade raamatusse. Tutvumiseks annab loa selle eest vastutav kohtunikuabi või registrisekretär. Keeldumine vormistatakse edasikaevatava kohtumäärusena (TsMS § 59 lg 6).

Ärakirja ja väljatrüki ei väljastata enne, kui selle eest on tasutud riigilõiv, mis registrikaardi kinnitatud väljatrüki eest on 10 krooni ja registri muu dokumendi kinnitatud ärakirja või väljatrüki väljastamise eest on 5 krooni iga lehekülje kohta. Kuni 100-kroonise riigilõivu võib tasuda kohtus sularahas. Lõivu tasumisel kehtivad samad põhimõtted, nagu registrikande tegemise eest makstava lõivu puhul. Maksekorraldusel tuleb ära näidata, kelle eest lõiv tasuti (st tellija nimi), toimingu nimetus ning riigilõivu viitenumber.

Ärakirja tellides peaks endale selgeks tegema, kas tahetakse **kinnitatud ärakirja** või piisab **kinnitamata ärakirjast**. Kinnitamata ärakiri on riigilõivuvaba, kuid alates 21. leheküljest võetakse kohtu kasuks paljundustasu 3 krooni lehekülje eest (avaliku teabe seaduse § 25 lg 2). Ärakiri ja väljatrükk väljastatakse vastavalt soovile kohapeal, posti teel, kinnitamata ärakirjad ka faksi teel.

Ärakirja õigsuse kinnitamisel tehakse sellele kohtunikuabi või registrisekretäri allkirjaga märge koopia õigsuse ning väljastamisaja kohta. Kinnitatud ärakirja väljastamise kohta tehakse vastav sissekanne tutvumise ja ärakirjade raamatusse. Sissekande number märgitakse ka ärakirjale. Registrisekretäri või kohtunikuabi poolt ärakirja või väljatrüki õigsuse kinnitamine on võrdsustatud notariaaltoiminguga.

Lisaks ärakirjadele annab maakohus ka n-õ *negatiivset informatsiooni* selle kohta, mida registris ei ole. Äriseadustiku § 28 lõike 4 kohaselt võib igaüks saada tõendi selle kohta, et teatud kannet registris ei ole või et seda ei ole muudetud. Nii võib küsida tõendit nt selle kohta, et mingi ärinimega või registrikoodiga ettevõtja ei ole äriregistrisse kantud. Tõendit saab tellida nii posti, e-posti kui ka telefaksi teel, samuti kohapeale minnes. Riigilõivumäär tõendi eest on 25 krooni.

Kõik **notaribürood** peavad olema äriregistriga arvutivõrgu kaudu ühenduses. **Registrikaardi kinnitatud väljatrüki** võib tellida igast notaribüroost, notari tasu on sama suur kui riigilõiv (lisandub käibemaks). Toimingu lihtsust arvestades saab selle reeglina kohe kätte.

Samuti võib notar isiku soovil väljastada **registriseisu tõendi** ükskõik milliste kliendile oluliste asjaolude kohta: näiteks milline on äriühingu registrist nähtav allkirjaõiguse kasutamise kord ja allkirjaõiguslikud isikud, või et mingitele tunnustele vastavat äriühingut ei ole olemas, või et mingi kolmandatele isikutele oluline sündmus (äriühingu asutamine, põhikirja või kapitali muutmine vms) on toimunud jne. Registreiseisu tõend võib sisalduda ka tehingu kohta koostatud notariaalakti tekstis (*näiteks notaripoolse konstateeringuna, et äriühingu nimel kinnisvaratehingu sõlminud isikud on selleks registrikandest tulenevalt õigustatud*). Registreiseisu tõendi võib notar väljastada ka võõrkeeles.

2. Notar ja äriregister

2.1. Tõestamistoimingute liigid ja sisu

Kohtuprotsessil esindab pooli tavaliselt kvalifitseeritud õigusnõustaja - advokaat. Samas on riik huvitatud, et ka muude olulisemate tsiviilõigustehingute juures oleks asjatundlik nõustaja. Seepärast näeb seadusandja neil puhkudel ette notari osaluse.

Ühine on nii notari kui advokaadi puhul konfidentsiaalsusnõue. Kliendi poolt usaldatud informatsiooni peavad mõlemad hoidma saladuses. Erinevalt advokaadist, kes on ühe poole huvide kaitsjaks, peab notar jälgima, et kõigi tehinguosaliste huvid oleksid kaitstud. Advokaat on eraettevõtja, kes võtab oma teenuste eest tasu kokkuleppel kliendiga ning teeb seda, mida klient temalt soovib. Notar seevastu teeb seaduses ettenähtud toiminguid seadusega kindlaksmääratud tasu eest ning peab olema kõigi asjaosaliste suhtes erapooletu.

Notari tõestamistoiminguid võib tõestamiseseaduse alusel jagada:

- a) notariaalseks **kinnitamiseks** ehk lihttõestuseks (allkirja, ära kirja, tõlke õigsus jms) ning
- b) notariaalseks **tõestamiseks** ehk täistõestuseks (tehingud, tahteavaldused, sündmused).

Notari roll ei piirdu üksnes tõestamistoimingutega, lisaks neile tegutseb ta ka näiteks tehinguosaliste esindajana.

Notariaalse kinnitamise korral kinnitab notar mingit fakti (allkirja, ära kirja või tõlke õigsust, dokumendi esitamise aega või dokumendi üleandmise fakti jms). Näiteks allkirja kinnitamisel vastutab notar vaid isikusamasuse ja teovõime tuvastamise eest. Ta ei pea kontrollima allakirjutatava dokumendi sisu ega allakirjutajat nõustama. Erandiks on siiski riigilõivu puutuv - lõivu suurus on notar kohustatud selgitama ka siis, kui tema roll piirdus üksnes kandeavaldusel allkirja kinnitamisega (notari tasu seaduse § 39 lg 2). Notariaalsed kinnitamisega peab notar küll ametitegevuse raamatus registreerima, kuid sellega seotud dokumente (*näiteks allkirjakinnitusega kandeavaldusi*) notar üldjuhul oma arhiivis säilitama ei pea. Kinnituste eest on kindla suurusega tasumäärad (vt notari tasu seaduse § 31, nt allkirja kinnitamine 10 krooni). Notari tasule lisandub alati käibemaks.

Notariaalseid kinnitusi võib notar alates 1.1.2006 anda mitte üksnes paberil, vaid ka elektrooniliselt enda digitaallallkirjaga. Nii võib notar digitaalsigneerida näiteks elektroonilist dokumendikoopiat (sh paberdokumendi skaneeritud koopiat) või dokumendi tõlget.

Notariaalse tõestamise korral ei piirdu notari roll vaid tehinguosaliste isikusamasuse kontrollimisega. Notar vastutab tõestatava tehingu seaduslikkuse ja asjaosaliste tegelikule tahtele vastavuse eest. Selle kohustuse täitmise tagamiseks peab ta tehinguosalisi piisavalt nõustama. Notari peal on vastava notariaalakti (lepingu, testamendi, volikirja jms) koostamine. Ehk teisisõnu - notar "tõlgib" asjaosaliste tahteavaldused juriidilisse keelde. Akti originaal jääb notari kätte, osalejad saavad algärakirja või algväljavõtte, mis asendab originaali.

Notar peab tehingu tõestamisel välja selgitama osalejate tahte ja õiguslikult korrektseks tehinguks olulised asjaolud. Samuti peab notar selgitama osalejatele tehingu tähendust, õiguslikke tagajärgi ja tehingu tegemise erinevaid võimalusi. Notar kajastab osalejate tahteavaldused notariaalaktis selgelt ja ühemõtteliselt. Seejuures peab notar hoolitsema selle eest, et välistataks eksimused ja kahtlused ning eriti jälgima, et ei kahjustataks kogenematu ja asjatundmatu osaleja huve (tõestamiseseaduse § 18). Täistõestuse korral sõltub notari tasumäär reeglina tehinguväärtusest.

Tõestamiseseadus kohustab notareid suuremale aktiivsusele tehingu tõestamiseks vajalike asjaolude väljaselgitamisel. Muuhulgas peavad notarid ise kontrollima tehingu aluseks olevaid äriregistri ja kinnistusraamatu andmeid ning uue ärinime originaalsust (et uus ärinimi oleks piisavalt eristatav varem registrisse kantud ärinimedest). Notarile on asutamislepingu tõestamisel pandud ka kohustus kahtluse korral kontrollida, kas äriühingu asutajail on õigus kasutada asutamislepingus näidatud aadressi ühingu tegevuskohana (ÄS § 62 lg 6).

2.2. Äriregistri informeerimine tehingutest osadega ja muudatustest nõukogu koosseisus

Äriseadustikust oli algselt välja jäetud osaühingu osade võõrandamistehingu ja aktsionäride tähtsamate üldkoosolekute notariaalse tõestamise nõue. Osutus, et see lihtsus ohustas Eesti ettevõtlust, võimaldades äriühingute õigusvastast ülevõtmist, mistõttu 10.7.1998 jõustusid äriseadustiku vastavad täiendused. Nendega kehtestati nõue, et osaühingu osa võõrandamine tuleb notariaalselt tõestada ning notar saadab lepingu ära kirja registrit pidavale kohtule. Aktsiaseltsi puhul tagati kaitse õigusvastase ülevõtmise vastu sellega, et nõukogu valimisel, samuti põhikirjas nõukogu kohta muudatuste tegemisel peab aktsionäride üldkoosoleku protokoll olema notariaalselt tõestatud. Alates 1.1.2007 näeb ÄS ette, et kui aktsionäride üldkoosoleku otsus nõukogu liikme valimise või tagasikutsumise kohta on notariaalselt tõestatud, esitab nõukogu nimekirja muudatused juhatase asemel äriregistri protokolliga tõestanud notar.

Siiski ei pea nõukogu asjus otsuse teinud aktsionäride üldkoosoleku protokoll olema notariaalselt tõestatud, kui seltsil on üksainus aktsionär või kui vastava otsusega nõustuvad ja selle allkirjastavad kõik aktsionärid. Sel juhul peab juhatus äriregistrit pidavale kohtule saatma uue nõukogu liikmete nimekirja, lisades sellele ka liikmete nõusolekud ameti vastuvõtmise kohta (ÄS § 305).

1.1.2006 jõustunud muudatustega täpsustati, kuidas toimub äriregistri teavitamine osaühingu osa võõrandamisel. Varem ei jõudnud kõik osanike ringi muudatused äriregistrisse - peamiselt seetõttu, et juhatuselt ei laekunud notarile tagasisidet, kas teised osanikud kasutasid osa võõrandamisel ostueesõigust. Nüüd on olukord lahendatud - võõrandaja teavitab juhatase kaudu teisi osanikke ning kui osa üleandmise leping tõestatakse (ükskõik kas ühinguvälise ostja või ostueesõigustatud osanikuga), saadab notar koheselt registrit pidavale kohtule teate osanike nimekirjas toimunud muutuse kohta (ÄS § 150 lg 4). Notar teavitab äriregistrit ka siis, kui ta koostab osa ülemineku kohta pärimisõiguse tunnistuse, kohtutäitur teavitab aga osa enampakkumisel võõrandamisest.

Osaühingu osa võõrandamisel ei kohaldata notariaalset vormi, kui osanike nimekirja peetakse Eesti väärtpaberite keskregistris. Samas on sellega seotud teenustasud (vt www.e-register.ee). Kui tegemist ei ole väga tihti vahetuva osanike ringiga, on need teenustasud kokkuvõttes kallimad notari tasust, mis tuleks maksta ühinguosade võõrandamisel.

Alates 1.1.2006 saavad notarid registrit pidavale kohtule teateid ka ühinguosade pandilepingute tõestamisel. Osa uus heauskne omandaja ei pea seniseid osale seatud pante tunnistama, kui neist ei ole teatatud. Käesoleva kommentaari kirjutamise ajal (veebruar 2007) puudus aga paraku rakendussäte enne 1.1.2006 seatud pantide kohta (ÄS § 151).

2.3. Notar tehinguosaliste esindajana

Seadusandja on laiendanud notari võimalusi esindada tehinguosalisi. Äriregistri asjades ollakse juba harjutud sellega, et notar saadab asutamislepingu tõestamise järel kandedokumentid registrit pidavale kohtule. Osaühingu osa võõrandamise või pantimise tõestanud notar on kohustatud saatma registrit pidavale kohtule sellekohase teate. Notaril on õigus tehinguosaliste nimel koostada ja esitada kandeavaldusi ning kandeavalduse muutmise ja tagasivõtmise avaldusi. Sama kehtib ka kinnistusraamatu jt kohturegistritega seotud tehingute kohta.

Kui tehing vajab jõustumiseks kannet registris ja registrit pidav kohus keeldub seda tegemast (määrates tähtaja puuduse kõrvaldamiseks või jättes avalduse rahuldamata), saab notar koostada ja esitada määruskaebuse. Tegemist on notari ametikohustusega, mille eest eraldi tasu ette nähtud ei ole (TsMS § 593 lõige 4 koos notariaadiseaduse § 30 lõige 2 punktiga 2). Notaril on vastutus enda tõestatud tehingu korrektsuse eest. Seega peab ta hoolitsema, et tema klientide tehingus väljendatud tahe saaks täielikult realiseeritud - kuni registrikande tegemiseni välja.

Eraldi tasu (100-500 krooni) võib notar võtta määruskaebuse koostamise ja esitamise eest siis, kui ta oli asjaomases tehingus üksnes kinnitanud kliendi allkirja. Võimalus kasutada notari abi ka neis asjus, kus ta tehingut sisuliselt tõestanud ei ole, lisandus 1. jaanuarist 2006 (TsMS § 593 lg 4).

Äriühingu asutamine tuleb kanda äriregistrisse. Samas kaasneb äriühingu käivitamisega vajadus suhelda teistegi ametiasutustega. Suurem osa ettevõttest võetakse juba asutamisel arvele käibemaksukohustuslasena Maksu- ja Tolliametis. Umbes poole saja tegevusala suhtes on seadusandja kehtestanud erinõuded ning vajalik on registreeringu või tegevusloa taotlemine. Aktsiaseltsi asutamisel tuleb aktsiad enne seltsi kandmist äriregistrisse registreerida Eesti väärtpaberite keskregistris.

Alates 1.1.2006 on notar õigustatud ja kohustatud tehinguosaliste soovil koostama ja edastama tehinguga tavapäraselt kaasnevaid teateid ja taotlusi. Äriühingu asutamislepingu või -otsuse tõestamisel tulevadki kõne alla eeskätt käibemaksukohustuslasena registreerimine, erinõuetega tegevusalal registreeringu või tegevusloa taotlemine ning väärtpaberiregistris aktsiate registreerimine. Samas on selge, et näiteks kommertsponga või kindlustusseltsi asutamine üksnes notaribüroo vahendusel ei ole võimalik. Notari kohustusi tehinguosaliste esindamisel reguleerib notariaadiseaduse § 30, kohustuste ulatust täpsustab justiitsministri kehtestatud notariaadimäärustik (4.1. peatükk).

2.4. Kohtudokumentide kättetoimetamine notarile kui avaldaja esindajale

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku nõue on, et olulisemad kohtulahendid tuleb menetlusosalistele kätte toimetada. Registriasjades on nendeks näiteks puuduste kõrvaldamise määrused ning avalduse rahuldamata jätmise määrused. Kättetoimetamisel kirja, faksi või e-postiga tuleb kohtule reeglina anda kättesaamiskinnitus (TsMS § 314).

Kohus võib tsiviilasjas dokumendid kätte toimetada ka isiku esindajale (TsMS § 321). Eeskätt on siin silmas peetud advokaati või temaga sarnast esindajat. Kui aga hinnata notari positsiooni registriasjas (TsMS § 593 lg 4), siis on ka notaril esindaja õigused - esitada isiku nimel avaldusi ja määruskaebusi. Kirjalikus kohtumenetluses (registriasja menetletakse kirjalikult) ongi need esindaja põhifunktsioonid. Notariaadiseaduse (§ 30 lg 2) valguses on ilmne, et need on tehingu tõestanud notari ametikohustused. Kui aga notari roll on piirdunud vaid avaldusel allkirja kinnitamisega, siis on uue avalduse või ka määruskaebuse koostamine eraldi tõestamistoiming. Notariaadiseadus ei käsitle sel juhul avalduste ja määruskaebuste esitamist põhitoominguga kaasnenud ametikohustustena.

Registriasjas, kus notar on tõestanud avalduse või selle aluseks oleva tehingu, toimetab kohus enamasti määruse kätte notarile ja sellest hetkest arvutatakse menetlustähtaegu määrusega osundatud puuduse kõrvaldamiseks või kohtumääruse vaidlustamiseks. Avaldajatele endile võidakse saata määruse koopia e-kirjaga või lihtkirjaga (TsMS § 593 lg 4, notariaadiseaduse § 30 lg 2, „Kohtu registriosakonna kodukorra“ § 50).

2.5. Mis peab olema notariaalselt kinnitatud või tõestatud ja mis digitaalallkirjastatud?

Juhud, mil äriseadustik nõuab **notariaalselt kinnitamist**, on järgmised:

a) kandeavaldus (võib sisalduda asutamislepingus), samuti avalduse muutmise ja tagasivõtmise avaldus (ÄS § 32.1 lg 1);

b) volikiri kandeavaldusele alla kirjutamiseks (ÄS § 32.1 lg 1);

c) kohtule esitatud võõrkeelse dokumendi eestikeelne tõlge (ÄS § 27);

d) kohtule esitatud originaaldokumendi ärakiri (asjaosalistel endil ei ole õigust oma digitaalallkirjaga dokumendiäkirjade õigsust kinnitada, kinnitatud ärakiri peab ka elektroonilisel kujul olema ikkagi notari poolt kinnitatud) (ÄS § 38 lg 3);

e) kaubamärgi omaniku nõusolek teisele isikule kaubamärgi kasutamiseks ärinimes (ÄS § 12 lg 3);

f) tulundusühistu juhatuse liikme ja likvideerija allkirjanäidis, kui sama isik ei ole alla kirjutanud kandeavaldusele või seda sisaldavale asutamislepingule (sisuliselt nõusolek ameti vastuvõtmise kohta, mis ÄS-s reguleeritud äriühingutes on alates 1.1.2006 asendatud nõudega, et uus juhatuse liige peab tingimata enda registrissekandmise avaldusele alla kirjutama) (ÄS § 32, 32.1 lg 2 ja tõestamiseseaduse § 40).

Tehingud, mis peavad olema **notariaalselt tõestatud**, on:

- a) äriühingu asutamisleping (-otsus) ja selle lisana kinnitatud põhikiri (ÄS § 32.1 lg 3 p 1);
- b) juriidiliste isikute ühinemisleping ja jagunemisleping (jagunemiskava) (ÄS § 32.1 lg 3 p 2);
- c) volikiri asutamise-, ühinemise- või jagunemislepingule alla kirjutamiseks (ÄS § 32.1 lg 3 p 3);
- d) osaühingu osa võõrandamise, jagamise ja pantimise leping. Notariaalne vorm ei ole nõutav, kui osaühingu osa on registreeritud väärtpaperite keskkregistris (ÄS §-d 149 ja 151);
- e) aktsionäride üldkoosoleku protokoll, kui see on aluseks nõukogu koosseisu muutmisele või nõukogu kohta põhikirjas muudatuste tegemisele (v.a juhul, kui seltsil on vaid üks aktsionär või kui otsusega nõustuvad ja selle allkirjastavad kõik aktsionärid - ÄS § 305);
- f) aktsionäride üldkoosoleku protokoll või osaühingu osanike koosoleku protokoll, kui selle tõestamist nõuab juhatus, nõukogu või aktsionärid (osanikud), kellel on vähemalt 1/10 kapitalist (ÄS § 304 lg 6, 171 lg 5);
- g) aktsionäride üldkoosoleku protokoll, kui üldkoosolekul otsustati vähemusaktsionäridele kuuluvate aktsiate ülevõtmine (ÄS § 363.7 lg 2).

Digitaalallkirjastatult saab kandedokumente alates 1.1.2007 esitada reeglina äriregistri e-kannete portaali kaudu (<https://ekanded.eer.ee>), üksikuil juhtudel ka e-postiga. Notariaalne kinnitamine on sel juhul asendatud asjaosalise enda **digitaalallkirjaga** vastavalt ÄS-i § 33 lõikele 11 ja § 12 lõikele 3 järgmistel juhtudel:

- a) kandeavaldus (sh selle muutmise või tagasivõtmise avaldus);
- b) volikiri kandeavaldusele alla kirjutamiseks;
- c) kaubamärgi omaniku nõusolek teisele isikule kaubamärgi kasutamiseks ärinimes.

Samas tuleb arvestada, et dokumendi allkirjastamise nõuded kehtivad ühtmoodi nii paber- kui digitaalasjaajamises. Osanike otsus, äriühingu nõukogu protokoll, nõusolek nõukogu liikme ameti vastuvõtmise kohta jne peavad olema originaaldokumendid, mis on alla kirjutatud nende samade isikute poolt kas omakäeliselt paberil või digitaalallkirjaga. Kui need dokumendid on koopiad, siis peavad nad olema notariaalselt kinnitatud koopiad. Seadus ei anna siin avaldust esitavaile juhataste liikmetele õigust ise notari asemele astuda ning kinnitada näiteks paberil lihtkoopia või skaneeritud dokumendipildi õigsust. Kui asjaosalised ei saa portaali kaudu kandeavalduse esitamisel lisadokumente digitaalallkirjastada (*nt tuleb kandeavaldusele lisada osanike otsus, millel peab olema 5 osaniku allkiri, kuid nendest 5 osanikest on ainult kahel digitaalallkiri*), siis tuleb avaldusele lisada notari kinnitatud digitaalne koopia (*st notar kinnitab paberil osanike otsusest skaneeritud digitaalse koopia*).

Notariaalset tõestamist (äriühingu asutamisel, ühinemisel ja jagunemisel või ühinguosade võõrandamisel või pantimisel) reeglina asjaosaliste endi digitaalallkirjadega asendada ei saa. Alates 1.1.2007 on siin esimene oluline erand - osaühingu asutamine toimub kiirmenetluses asjaosaliste digitaalallkirjadega, ilma notariaalse tõestuseta. Notariaalselt tõestatud asutamislepingut ja selle lisana kinnitatavat põhikirja asendab e-kannete portaalis koostatud tüüpõhikiri (ÄS § 139.1).

E-kannete portaali kaudu saab digitaalallkirjastatult saata ka väljaspool kandemenetlust esitatavaid kirjalikke dokumente (majandusaasta aruanded, äriühingu sidevahendite muudatused jne) ning puuduste kõrvaldamise määruse kohaselt esitatavaid kirjalikke lisadokumente (*näiteks kui osakapitali suurendamise avalduse juures puudusid sissemakske üleandmist tõendavad dokumendid*).

ÄS-i § 33 lõige 12 keelab digitaalallkirjastatud kandedokumente äriregistrit pidavale kohtule esitada e-postiga, kui neid saab esitada otse infosüsteemi (st e-kannete portaali), vastasel juhul tagastatakse dokumendid läbiivaatamatult. Praegu puudutab e-postiga esitamine praktikas kommertspandiregistrilt (eeskätt muutmise- ja kustutamiseavaldusi, kus notariaalselt tõestatud pandilepingu esitamine ei ole vajalik). Samuti ei ole praegu portaalis realiseeritud selliste esmakandeavalduste esitamine, millega kaasneb notariaalselt tõestatud asutamislepingu esitamine (osaühingu registrisse kandmine väljaspool kiirmenetlust, samuti aktsiaseltsi ja tulundusühistu registrisse kandmine). Notariaalse tõestamise nõude tõttu ei ole seal digitaalse esitamise järele praktilist vajadust (kuigi võimalus iseenesest on, kui notariaalne asutamisleping esitatakse notariaalselt kinnitatud digitaalse koopiana).

2.6. Siseriiklikud ametiisikud, kes võivad notarit asendada

Notariaaltoiminguga võrdsustatakse ka allkirja või ärakirja õigsuse kinnitamine Eesti **konsulaarametniku** ning **valla- või linnasekretäri** poolt. **Arhiiv** ja **kohus** kinnitavad enda säilitatava dokumendi ärakirja õigsust, ka see on võrdsustatud notariaaltoiminguga (vt notariaadiseaduse § 53). Kohtulahend võib asendada seadusega nõutavat avaldust või nõusolekut ka siis, kui neile kehtib notariaalne vorm (vt TsMS § 594, ÄS § 33 lg 1.1).

Valla- või linnasekretär võib võrdselt notariga kinnitada või tõestada lihtsamaid volikirju (*näiteks volikirjad pensioni, toetuse jms väljavõtmiseks, dokumentide edastamiseks või vastuvõtmiseks jms*). Kindlasti ei tähenda see, nagu võiks valla- või linnasekretär tõestada näiteks asutamislepingule allakirjutamiseks antavat volikirja.

Konsulaarametnikud tõestavad tehinguid, kui selle tegemiseks väljaspool Eestit on põhjendatud vajadus ning toiming on vahetult seotud Eesti kodanikuga, Eesti juriidilise isiku või Eestis asuva varaga (sh Eestis asuva äriühingu osade või aktsiatega). Õigus tõestada tehinguid võrdselt notariga on antud üksnes mõnede Eesti konsulaarametnikele, kellel on eriettevalmistus; teised konsulaarametnikud võivad neid teha üksnes Välisministeeriumi igakordsel nõusolekul. Andmed konsulaaresindajate kohta leiab Välisministeeriumi koduleheküljelt www.vm.ee rubriigist „Konsulaartenused“ (vt ka konsulaarseaduse § 25, 26).

ÄS-i § 27 kehtestab nõude, et kõik võõrkeelsed dokumendid, mis registrit pidavale kohtule esitatakse, oleksid koos **notariaalselt kinnitatud tõlkega**. Dokumendi tõlke, samuti tõlgitava dokumendi ärakirja ja tõlke ärakirja õigsust võib võrdselt notariga kinnitada ka **vandetõlk**. Sarnaselt notariga on vandetõlgi õigus anda kinnitusi tõlke ja ärakirja õigsuse

kohta nii paberil kui elektrooniliselt digitaalallkirjastatuna. Andmed vandetõlgibüroode kohta leiab Justiitsministeeriumi koduleheküljelt www.just.ee.

2.7. Välismaised ametiisikud, kes võivad Eesti notarit asendada

Allkirja ja ärakirja õigsust võib kinnitada ka **välismaine pädev ametiisik**, kui tema volitusi on omakorda kinnitatud **legaliseerimisega** või **apostilleerimisega**. Legaliseerimine on pikk protseduur, kus välismaise ametiisiku olemasolu ja volitusi tõendatakse dokumendi väljaandnud riigi pädeva asutuse (enamasti Välisministeeriumi, mõnikord ka mitme asutuse kaudu) ning vastuvõtva riigi organi (tavaliselt välisesinduse või Välisministeeriumi) kaudu.

Asjaajamise lihtsustamiseks sõlmiti 1961. aastal Haagis välisriigi avaliku dokumendi legaliseerimise nõude tühistamise konventsioon (vt RT II 2000, 27, 165). Konventsioon näeb ette standardse kinnituse vormi (pr k *apostille*) dokumendi ehtsuse kohta. Iga konventsiooniosaline riik on määranud pädevad asutused, kes kinnitavad oma maa ametiasutuste ja -isikute väljaantud dokumentide ehtsust vormikohase kinnituse ehk apostilli lisamisega. Apostilleeritud dokument ei pea - erinevalt legaliseerimisest - enam läbima kinnituste jada läbi kahe riigi ametiasutuste.

Välismaise pädeva ametiisiku poolt antud allkirja- või ärakirjakinnitust, mis on nõuetekohaselt legaliseeritud või apostilleeritud, tunnistatakse Eestis võrdväärselt Eesti notari allkirja- või ärakirjakinnitusega.

Apostillikonventsiooniga on ühinenud hetkel umbes 90 riiki, liitunud riikide hetkeseisu leiab http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=41. Ülejäänud riikides väljaantud, tõestatud või kinnitatud dokumentide kohta kehtib legaliseerimisnõue. Dokumentide legaliseerimise ja tunnistusega (apostilliga) kinnitamise kohta leiab infot Välisministeeriumi kodulehelt www.vm.ee.

Tuleb arvestada, et legaliseerimise või apostilleerimise sisuks on ainult ja üksnes välisriigi ametivõimude väljaantud dokumendi ehtsuse tõendamine. Sellest üksi ei piisa dokumendi kasutamisel teise riigi ametiasutuses, kui näiteks vastuvõtva riigi seadus näeb ette võõrkeelse dokumendi riigikeelse tõlke esitamise nõude või nõuab mitte lihtsat allkirjatõestust, vaid sisulist tõestamist selle riigi notari või temaga võrdsustatud ametiisiku poolt. Sama leidis Riigikohus 16.11.2000 tehtud otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-150-00 (RT III 2000, 27, 304): *kui Eesti seadus nõuab tehingu notariaalset tõestust, ei piisa allkirja kinnitusest välismaise ametiisiku poolt ja dokumendi tagantjärgi legaliseerimisest*.

Tehingu sisulise tõestamise eesmärgiks on tagada, et tõestatav tehing oleks igal juhul selles riigis seaduslik ja kehtiv. Nt Itaalia või Türgi ametiisik võib küll kontrollida tehinguosaliste isikusamasust ja teovõimet, kuid ta ei saa tagada, et tema tõestatud põhikiri või kinnisvaratehing vastaks teise riigi, näiteks Eesti, seadustele. Ta ei ole ka suuteline täitma tõestamiseseaduse §-s 18 sätestatud kohustust selgitada tehinguosalistele tehingu sisu ja tagajärgi Eesti õiguse järgi ega soovitada kavandatud tehingu tegemiseks sobivaid parimaid võimalusi.

Mis aga peamine - tõestamistoimingus avaldub riigivõimu teostamine. Riik tõendab selleks volitatud ametiisiku kaudu tehinguga seotud asjaolusid. Ühe riigi ametikandja - notari, kohtuniku, politsei- või maksuametniku või kelle iganes toiming ei oma tähtsust teise suveräänse riigi ametiasutuse jaoks, kui riigid pole vastupidises kokku leppinud või ühepoolselt sõlmitud. Nii näeb ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 82 ette, et tehingu tõestab Eesti notar või seaduse alusel temaga võrdsustatud ametiisik. Tehingu notariaalse kinnitamise, st allkirja kinnitamise puhul räägib sama seadus (§ 81) lihtsalt notarist, mitte Eesti notarist.

Kehtiv õigus näeb ette, et juriidiliste isikute asutamisele ja tegevusele ning asjaõigustele kohaldatakse igal juhul asukohariigi, mitte tehingu tegemise maa õigust (vt rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 14 ja 18). Seega peab näiteks aktsiaseltsi asutamisleping või osaühingu osa võõrandamise leping olema tõestatud Eesti notari poolt või notari õigusi omava konsulaarametniku poolt.

Täistõestust vajava tehingu tõestamisel välismaise ametiisiku poolt võib välja tuua 3 olulist erisust:

Esimene erand on seotud pärimisõigusega. Pärimisele kohaldatakse pärandaja viimase elukohariigi õigust. Eesti on ühinenud Haagi 1961. aasta testamendi vormile kohaldatava õiguse konventsiooniga (RT II 1998, 16/17, 28). Selle kohaselt on testament kehtiv, kui ta vastab selle tegemise koha järgsele õigusele. Teoreetiliselt võib testament sisaldada ka asutamistehingut (testamendi kaudu asutamist nimetab otsesõnu sihtasutuste seaduse § 7).

Teiseks on Eesti riik ühepoolselt teinud mõõnduse volikirjade puhul (vt tõestamiseseaduse § 57). Justiitsministri 14.12.2001 määrusega nr 97 on kehtestatud välismaiste ametiisikute loetelu, kelle puhul eeldatakse volitaja isikusamasuse ja tehingu tegemise võime usaldusväärset tuvastamist. Niisuguse ametiisiku tõestatud või kinnitatud volikirja on võrdne Eesti notari tõestatud volikirjaga, kui volikirja on nõuetekohaselt legaliseeritud või apostilleeritud. Volikirjade erisuse puhul lähtuti sellest, et volitus on väga lihtne tehingu liik, selle tõestamisel tuleb eeskätt kontrollida isikusamasust ja teovõimet. Kui välismaisel ametiisikul on väga raske tõestada teise riigi õigusele korrektselt vastavat asutamise- või kinnisvaratehingut, siis volituse tõestamine või kinnitamine on igal maal ühesugune. Nii näiteks on Prantsusmaa, Saksamaa, Soome, Rootsi, Iirimaa, Taani, Kanada, Ameerika Ühendriikide jne ametiisikute ja asutuste (*nt notar, kohus, politseiasutus jne*) tõestatud või kinnitatud volikirjad, mis on nõuetekohaselt legaliseeritud või apostilleeritud, võrdsed Eesti notari poolt tõestatud volikirjaga. Seega saab näiteks Rootsi või Soome notari poolt kinnitatud volikirja alusel aktsiaseltsi asutaja esindaja kirjutada alla Eesti notari juures aktsiaseltsi asutamislepingule või osaühingu osa võõrandamise lepingule.

Kolmandaks on Eesti sõlminud õigusabilepingud Läti ja Leedu (RT II 1993, 5; vt art 13), Ukraina (RT II 1995, 63; vt art 13) ja Venemaaga (RT II 1993, 27; vt art 13), millega tunnustatakse seal väljaantud ametlikke, sh notariaaldokumente. Poolaga sõlmitud õigusabileping (RT II 1999, 4, 22; art 15) on teistsuguse sõnastusega, sellest võib vaid välja lugeda teise riigi ametliku dokumendi ehtsuse tunnustamist ilma legaliseerimiseta, mitte teise riigi ametliku dokumendi sisulist tunnustamist.

Lõpuks tuleb arvestada, et isikute omavahelistes võlaõiguslikes suhetes tunnistab Eesti kohus tehinguid, mis vastavad tehingu tegemise maa vorminõuetele (vt rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 8). Tõestamisnõuetele mittevastava välismaise asutamis- või kinnisvaralepingu alusel äriregistrisse või kinnistusraamatusse kannet ei tehta, kuid see ei tähenda, et poolte omavahelised võlaõiguslikud suhted oleksid olemata, kui nad tulenevad tehingust, mis on kehtiv selle tegemise maa õiguse järgi.

3. Ärinime valik ja äriregistrisse kandmine

Ettevõtja on oma ärinime valikul põhimõtteliselt vaba. Eesti õigus ei keela nn *fantaasianime* kasutamist (st ärinimi on suvaline sõna või tähekombinatsioon, millel ei ole seost osanike ega tegevusalaga). Siiski tuleb märkida, et rahvusvaheliselt loetakse ettevõtja reaalset tegevust väljendavaid või osanike nimedega seostuvaid ärinimesid soliidsemateks ning fantaasianimesid vähem usaldusväärsemateks. Seda kinnitavad ka Justiitsministeeriumi poolt läbiviidud uuringud äriregistri andmete põhjal. Nimelt selgus ärinimedele ning osa- ja aktsiakapitalide kõrvutamisel, et reaalseste ärinimedega ühingute keskmine osa- või aktsiakapital on mitu korda suurem kui fantaasianimeliste puhul. Sama tendents ilmnes ettevõtete käivet võrreldes.

Ärinime vaba valiku printsiipi kitsendavad siiski mõned äriseadustikus ettenähtud piirangud. Praktikas on kõige tähtsam nõue, et taotletav ärinimi peab olema **piisavalt eristatav** varem äriregistrisse, samuti ettevõttereregistrisse kantud kehtivatest ärinimedest (ÄS § 11, § 517). Ettevõttereregistris on praeguseks üksnes need üksikud ettevõtted, mille likvideerimis- või pankrotimenetlus on lõpetamata.

Ärinime eristatavuse seisukohalt ei arvestata õiguslikule vormile viitavat täiendit või lühendit ning käänat (*Otepää Hotelli Osaühing* ja *AS Otepää Hotell* on kattuvad ärinimed).

Ei ole kindlat reeglit, mitme tähe võrra üks nimi peab teisest erineva. *OÜ Kati* ja *OÜ Mati* on piisavalt eristatavad juba ühetähelise erinevuse korral, *Aktsiate Valduse AS* ja *Aktsiate Valdamise AS* võivad segi minna ka kolmetähelise erinevuse korral.

Samuti tuleb arvestada, et ärinimed peavad olema eristatavad mitte üksnes kirjaipildi, vaid ka häälduse poolest (*näiteks langevad kokku AS Krækker Komm ja Cracker.com AS*).

Ettevõtjad, kes asutavad uut äriühingut või muudavad ärinime, peaksid hoiduma liiga lühikesest ärinimest. Eestiladina tähestikus on kõigest 30 tähte ning äri- ja ettevõttereregistris juba umbes 100 tuhat ärinime. Lühikest sõna või tähekombinatsiooni sisaldav ärinimi on suure tõenäosusega juba registrisse kantud. Juhul, kui lisada kavandatud fantaasianimele näiteks asutaja nimi ja/või ettevõtte liik (*kauplus, töökoda* jne), tegevusala (*õigusabi, autoremont* jne) ja/või asukohajärgne kohanimi (*Kullerkupu Tänav Kohvik*), on tõenäolisem, et ärinimi leiab aksepteerimist.

Kohus kontrollib talu nime kasutamise korral ka kinnistusraamatu andmeid. Talu nime võib kasutada talupidamisega tegeleva füüsilisest isikust ettevõtja ärinimes tema ees- ja perekonnanime asemel või kõrval. Talunime ei ole keelatud kasutada ka äriühingu ärinimes. Talupidamine eeldab maatüki olemasolu, kus põllumajandusliku tootmisega tegeletakse (ÄS § 4 lg 4). Kontrollitakse, kas kandeavalduses näidatud asukohas asub vastava nimega kinnistu või katastriuksus ning kas ettevõtja võib seda kasutada (omanikuna, kasutusvaldajana). Kui kasutusõigus tugineb võlaõiguslikule suhtele (*nt rendilepingule*), tuleb seda kohtule tõendada.

Keerulisem on **ärinime ja kaubamärgi vastastikuste piirangutega** (vt ÄS § 12 lg 3). Näiteks ärinimed *Polaris* ja *Polaris Arvutid* on piisavalt eristatavad. Kui aga sõna *Polaris* on Patendiametis registreeritud ühele isikule kuuluva kaubamärgina, siis ei saa teine isik seda sõna ilma kaubamärgi omaniku nõusolekuta kasutada ei ärinimena (*Polaris*) ega isegi mitte ärinime osana (*Polaris Arvutid*).

Samas on aga kaubamärgil seaduse kaitse vaid kauba- ja teenusklasside kaupa (mida on kokku 45). Kui näiteks kaubamärk *Polaris* on kaitstav kindlustuse ja ehitustegevuse klassis, siis ei saa kaubamärgi omanik keelata selle sõna kasutamist ettevõtja ärinimes, kelle tegevusaladeks on põllumajandus, alkoholi- ja tubakamüük jms.

Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis oma 25. märtsi 2002 otsuses tsiviilasjas 3-2-1-32-02, et *kaubamärgi prioriteeti määrab küll tema registreerimise taotluse esitamise kuupäev, kuid kaubamärgi õiguskaitse tekib registreerimistaotluse saabumise kuupäevast üksnes sel juhul, kui kaubamärk on registrisse kantud*. Antud asjas kasutati ärinimes nime (VIBE), mille kohta oli esitatud taotlus Patendiametile selle registreerimiseks kaubamärgina kaupade ja teenuste klassis 41, sh meelelahutusteenuse alal. Äriregistrisse kanti aga Vibe Promotions OÜ, mille tegevusalaks oli muuhulgas meelelahutusürituste korraldamine. Riigikohus leidis, et kaubamärgi õiguskaitse tekib registreerimistaotluse saabumise kuupäevast üksnes sel juhul, kui kaubamärk on registrisse kantud, s.o antud juhul oli esitatud üksnes registreerimistaotlus, kaubamärki ei olnud veel registrisse kantud ja seetõttu võis seda kasutada ärinime osana.

Ärinimi ei või olla eksitav **õigusliku vormi, tegevusala ega tegevuse ulatuse** suhtes ning ei või olla **vastuolus** **heade kommetega** (ÄS § 12 lõiked 1 ja 2). Õigusliku vormi osas on praktikas kõige sagedasemateks näideteks õiguslikuga vormiga seotud võõrkeelsete täiendite kasutamise lubamatus (*Ltd, GmbH, PLC, Corporation, OY*). Erandid on lubatud, kui Eesti tütarfirma kasutab välismaise emaettevõtja nime oma ärinime osana (näiteks *Johnson Ltd Eesti Osaühing*, mille asutajaks ja ainoosanikuks on Inglise firma *Johnson Ltd*). Põhjusel, et ärinimi on eksitav tegevuse ulatuse osas, on tehtud vaid väga üksikuid kohtumäärusi. Sama harva on tehtud määrusi põhjusel, et ärinimi on kas nilbe või mõnitav ning seega vastuolus heade kommetega. Tegevusala suhtes on põhimõtte lihtne: kui ärinimest on välja loetav mingi tegevusala (näiteks *hotellindus*), siis peab ettevõtjal selline tegevusala kajastuma äriregistris (vt ka ÄS § 4 lg 5 ja § 521.1), vastasel juhul on ärinimi eksitav.

Lisaks eeltoodud piirangutele tuleb arvestada veel äriseadustiku § 12 lõikega 3.1 (ärinimes ei või kasutada kauba

või teenusega seonduvat geograafilist tähist, kui tegevusala ja tähis kattuvad ja kui isikul ei ole vastava tähise kasutamise õigust), § 12 lõikega 5 (ärinimi ei või koosneda üksnes kohanimest); § 12 lõikega 6 (ärinimes ei või kasutada võimuorganite ja ametiasutuste nimetusi); § 12 lõikega 7 (ärinimes võib riigi- või munitsipaalosalusele viitavaid täiendeid kasutada, kui riigile, vallale või linnale kuulub üle 1/2 osa- või aktsiakapitalist).

Mis saab siis, kui olete valinud meelepärase ärinime ning teinud kõik äriühingu asutamiseks vajalikud toimingud ning alles kohtus selgub, et ärinimi ei vasta seaduse nõuetele? See toob küll kaasa mõningase viivituse, kuid ei ole mingi ületamatu takistus.

Äriseadustiku § 52 väljendab selgelt, et ärinime puudulikkuse tõttu ei saa kohus avaldust rahuldamata jätta, vaid peab kohtumäärusega andma tähtaja uue ärinime valimiseks. Sel juhul tuleb esitada avalduse muutmise avaldus, asutamislepingu muutmise notariaalne kokkulepe ning uus põhikirja tekst. Uut riigilõivu tasuda ei tule.

Kui ärinimi on seadusest tulenevalt notariaalselt tõestatava tehingu (asutamis-, ühinemis- või jagunemislepingu) osaks, siis peab ka notar ärinime seaduslikkust, sh originaalsust kontrollima. Notari tasu seaduse § 41 kohaselt parandab notar oma vea ilma uut tasu võtmata. Kui ärinime kohtus avastatud puudust oleks notar pidanud juba tehingu tõestamisel märkama, siis ei ole tal õigust võtta selle kohta käiva lepingu muutmise tõestamise eest uut tasu.

Ärinime kontrollimise korda reguleerib justiitsministri 27.12.2000 määrus nr 78 "Kohtute registriosakondade keskandmebaasi pidamine". Nii registrit pidavad kohtud, notarid kui ka kõik soovijad saavad Registrate ja Infosüsteemide Keskuse kodulehel kasutada „Nimepäringu“ teenust. Päringuvastuses teatatakse ühtlasi, kas samasugust ärinime on viimase 30 päeva jooksul teiste isikute taotlusel kontrollitud. Samuti teatatakse, kas Patendiametis on registreeritud taotletava nimega sarnaseid kaubamärke.

Kaubamärkide puhul tuleb aga arvestada, et nimepäring hõlmab üksnes Eesti Patendiametis registreeritud märke. Kuid kaubamärgi õiguskaitses võib tekkida ka:

- 1) registreerimisega Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) Rahvusvahelise Büroo registris, avaldades soovi saada õiguskaitses Eestis;
- 2) kaubamärgi Eestis üldtuntuks tegemise kaudu (vajadusel tuntuse fakti kohtus tõendamise);
- 3) registreerimisega Siseturu Ühtlustamise Ametis Euroopa Ühenduse kaubamärgina.

Selliste kaubamärkide puhul on omanikul õigus keelata temale kuuluva märgi kasutamine teise isiku ärinimes, kui kaubamärgiklassid ja ettevõtja tegevusalad peaksid kattuma, vajadusel ka kohtu kaudu.

Ärinimel on seaduse kaitse. Keelatud ei ole mitte üksnes teise samasuguse või eksitavalt sarnase ärinime registrisse kandmine. Ühele isikule kuuluvat ärinime võidakse teise isiku poolt pahatahtlikult kasutada ka muul viisil - näiteks ettevõtte kui majandusüksuse nimena (nt OÜ *Kadri Kohvik* ja OÜ-le *Kohvikumaailm* kuuluv kohvik, mis samuti tähistatud *Kadri Kohvikuna*). Selle vastu võib esitada kohtule avalduse taotlusega keelata teisel isikul ärinime õigustamatu kasutamine, kohus lahendab asja lihtsustatud korras hagita menetluses (ÄS § 15 lg 1).

4. Äriregistri informeerimine tegevusalast

Alates 1.1.2007 on oluliselt muudetud äriregistris ettevõtja tegevusalade kajastamist. Tegevusala andmed on iseenesest informatiivsed ega takista ettevõtjal tegelemast kõigega, mis pole keelatud (ÄS § 4 lg 1).

Seni võis tegevusalasid kanda äriregistrisse vabas sõnastuses ning ilma ülempiirita. Samas oli tegevusala põhikirja komponent ning muudatusi pidid osanikud-aktsionärid otsustama põhikirja muutmiseks ettenähtud korras. Tulemuseks on, et senine tegevusalade andmestik on väheütlevalt ning sageli lausa eksitav (paljudel äriühingutel on kümneid tegevusalasid „seinast seinale“ põhimõttel, paljud tegevusalad on väga üldiselt sõnastatud: „jae- ja hulgikaubandus“, „transporditeenused“ jne). Kui tegevusalad reaalselt muutusid, siis ei hakatud selle pärast veel põhikirju muutama

Alates 1.1.2007 kogutakse tegevusalade andmestikku aktuaalsuse ja olulisuse printsiibil - register peaks näitama tegelikke tegevusalasid, ilma ebaoluliste või olematute tegevusaladeta. Samuti on tegevusalade andmestik muudetud rahvusvaheliselt võrreldavaks ja statistiliselt töödeldavaks - kehtestati klassifikaatori kasutamise kohustus.

Uus ettevõtja (äriühing, FIE, filiaal) teatab äriregistrisse kandmisel kas kandeavalduses või sellele lisatuna oma kavandatud põhitegevusala. Kui see muutub, saadavad täis- ja usaldusühingud ning FIE-d selle kohta registrit pidavale kohtule teate (paberil või e-kannete portaali kaudu). Osaühingud, aktsiaseltsid ja tulundusühingud aga selliseid muutmisteadeteid ei esita, nende andmestikku tegevusalade kohta uuendatakse majandusaasta aruannete esitamisega. Aruande lisas nr 3 tuleb näidata müügitulu järgi kuni 10 suuremat tegevusala. Need tegevusalad peavad olema esitatud klassifikaatori järgi sõnastatult. Nende põhjal täiendatakse ka äriregistri andmebaasi. Lisaks kirjeldatakse raamatupidamisaruande tegevusaruande osas eelmise aasta tegevusalasid ning uude aastasse kavandatud muudatusi vabas sõnastuses.

ÄS-i § 4 lõike 6 alusel antud justiitsministri määrusega on kehtestatud nõue (JM 28.12.2005 nr 59, vt § 23.2), mille kohaselt tegevusala peab olema näidatud Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK, vt <http://www.eer.ee/emtak.phtml>) neljanda taseme järgi (pole keelatud veelgi täpsema viienda taseme kasutamine). Klassifikaator on hierarhiline. See võimaldab teha päringuid nii täpse tegevusala järgi (näiteks *veise- ja piimakarjakasvatust*, kood 01.21) kui ka grupeeritult (näiteks *mingi piirkonna kõik karjakasvatustettevõtted, kõik põllumajandustettevõtted, kõik põllumajandus- ja toiduainetööstuse ettevõtted jne*).

Praegu äriregistrisse kantud tegevusalad kustutab äriregistrit pidav kohus siis, kui ettevõtja on majandusaasta aruandega (aruandeid mitteesitavad ettevõtjad aga teadaandega) teatanud oma klassifikaatoripõhised tegevusalad. Selline kustutamine toimub registrit pidava kohtu algatusel ning sellest ettevõtjale ei teatata (ÄS § 521.1).

Samas - kui äriühing soovib mingil põhjusel jätkuvalt oma põhikirjas tegevusalasid kajastada, siis see ei ole keelatud, lihtsalt kannet registrikaardile enam ei tehta. See võib olla aktuaalne näiteks olukorras, kus osanikud-aktšionärid ei usalda tegevjuhtkonda ning tahavad talle ühingusiseselt ette kirjutada lubatud tegevusalasid.

Tuleb arvestada, et tegevusala kajastamine äriregistris ei anna iseenesest õigust sellega tegelemiseks, kui kehtivad täiendavad nõuded. Mõned tegevusalad nõuavad müügi- või muu tegevuskoha registreeringut majandustegevuse registris, mõned tegevusluba, riiklikku tunnustamist vms protseduuri, mõned on aga vabad elukutsed oma lisanõuetega (advokaadiühingud, audiitorühingud jms).

Käesoleva kommentaari autori arvates peaks majandustegevuse register hõlmama kõiki erinõuetega tegevusalasid (praegu vaid umbes poolt) ning ta peaks olema äriregistriga liidestatud (ühendatud päringusüsteem ning võimalus uue äriühingu asutamisel e-kannete portaali kaudu esitada sealt samast ka erinõuetega tegevusaladel tegutsemise taotlusi vastavaile järelevalveasutustele).

5. Esindusõiguse piirangute kandmine äriregistrisse

Registrikaardile kantakse isikud, kellel on allkirjaõigus (esindusõigus) seaduse alusel: juhatuse liikmed, prokuristid, likvideerijad, pankrotihaldurid, filiaali juhatajad, täisosanikud, esindama volitatud usaldusosanikud jt. Nemad on seadusjärgsed esindajad, kes ei vaja juriidilise isiku nimel tehingu tegemiseks eraldi volitust.

Igal juhatuse liikmel on äriseadustiku kohaselt õigus teha oma ühingu nimel kõiki tehinguid. Seda õigust võib piirata ühingu siseselt (*näiteks keelata põhikirja või juhatuse liikmega sõlmitava käsunduslepinguga kinnisvaratehingute tegemine ja näha selle nõude rikkumise eest ette varaline vastutus*). Selline piirang ei kehti aga ühinguväliselt (kolmandate isikute suhtes). Kolmas isik ei pea äriühinguga lepingut sõlmides huvituma sellest, kas ühingu siseselt on mingil moel kitsendatud juhatuseliikmete õigust võtta ühingule kohustusi.

Ühingu väliselt on võimalik juhatuse liikme esindusõigust piirata ainult ühise esinduse reeglite äriregistrisse kandmisega. Piirang kantakse registrikaardile. Kuid juhatus ise ei saa selliseid piiranguid endale kehtestada ega muuta, selle aluseks on põhikiri: vt alates 1.1.2007 muudetud ÄS-i § 139 lõike 1 punkti 7.1 ning § 181 lõiget 1.

Erijuhtumiks on kiirmenetluses asutatud osaühing: tüüpõhikiri juhatuse liikmete esindusõiguse piiranguid ei sisalda. Kui osaühingu asutamisel soovitakse selliseid piiranguid seada, nähakse need ette ühingu registrisse kandmise avalduses. Kui osanikud soovivad hiljem juhatuse liikmete esindusõiguse piiranguid ette näha või olemasolevaid muuta, tuleb seda teha põhikirja muutmiseks ettenähtud korras (ÄS § 181 lg 1.1). Sellise erisuse mõtteks oli tagada tulevikus äriregistri e-kannete portaali võrkeelsete versioonide hõlbus loomine (esindusõiguse erisused on ainus komponent tüüpõhikirjas, kus ei saa ette anda standardiseeritud sõnastust).

Ühise esindusõiguse reeglid, mida äriregistrisse kantakse, on eeskätt **arvulised** (*„Juhatuseliikmed esindavad ühingut kahekesi koos”, „Ühingut esindavad kõik juhatuseliikmed ühiselt”, „Ühingut esindavad vähemalt pooled juhatuse liikmed ühiselt* jne). Enam ei saa äriregistrisse kanda **elukohajärgsed** piiranguid (*„Ühingut esindab vähemalt üks Eestis elav juhatuse liige koos vähemalt ühe Soomes elava juhatuse liikmega”*). Põhjuseks on asjaolu, et alates 1.1.2007 ei kanta enam juhatuse liikmete ega teiste isikute elukohti registrikaardile.

Registrisse ei saa aga teha sellist kannet, mille kohaselt juhatuse liikmelt võetakse üldse esindusõigus ära (*näiteks kantakse registrisse 4 juhatuse liiget ja öeldakse, et vaid üks neist võib esindada*). Juhatuseliikme esindusõigust saab küll ühise esindusõiguse kandega piirata, kuid mitte ära võtta. Ilma esindusõiguseta ei oleks ju üldse mõtet isikut registrisse kanda.

Äriseadustik ei pea juhatuse liikme kohta tehtavat kannet konstitutiivseks. Seega algavad ja lõpevad äriühingu juhatuseliikme volitused hetkest, mil vastav ühingu organ (osanikud, nõukogu) on nii otsustanud. Kui kolmas isik teadis volituste lõppemisest, ei saa ta registrikandele tuginedes nende kui äriühingu esindajatega tehinguid teha.

Prokuura on esindusõiguse eriliik. Prokuura tekib küll ettevõtja ja prokuristi vahelisest lepingust, kuid erinevalt tavalisest volitatud esindajast on prokuristi esindusõiguse maht määratud seadusega (ÄS 3. peatükk) ning prokurist kantakse äriregistrisse. **Prokurist** on piiratuma allkirjaõigusega kui juhatuse liige. Kui juhatuse liige võib ühingu nimel teha kõiki tehinguid, siis prokurist võib teha üksnes majandustegevusega seotud õigustoiminguid (ÄS § 16).

Kohtupraktikas on asutud seisukohale, et majandustegevusega seotud õigustoiminguks loetakse muu hulgas ka ühingu esindamist kohtus (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 7. veebruari 2001.a otsus tsiviilasjas 3-2-1-14-01). Saksa praktikas võib emaettevõtja prokurist esitada registrit pidavale kohtule kandeavalduse tütarettevõtja kohta, meil sellist pretšedenti teada ei ole.

Tuleb nentida, et prokurist ei ole amet, vaid üksnes volitus, mille ettevõtja annab oma töötajale (*pearaamatupidajale, laenuosakonna juhatajale* jne) või muule isikule (*näiteks füüsilisest isikust ettevõtja oma perekonnaliikmele*).

Prokuurat võib registrikandes kitsendada:

a) ühisprokuuraga (prokuristil on esindusõigus koos teise või teiste prokuristidega);
b) nõudega, et prokuristil on esindusõigus vaid koos mõne juhatuseliikmega (kuid äriregistrisse ei saa teha vastupidist kannet - siduda juhatuse liikme allkirjaõigus prokuristiga, sest vastasel juhul ei saaks juhatuse liige teha neid tehinguid, mille suhtes prokuristil allkirjaõigust ei ole).

Prokurist võib olla samal ajal juhatuseliige (ÄS § 17 lg 5). Juhatuse liikmena on ta näiteks seotud ühise esindusõiguse nõudega, majandustehinguid võib ta aga teha prokuura alusel üksinda.

Kui äriregistrisse ei ole tehtud vastupidist kannet, siis ei tohi prokurist kinnisasju võõrandada ja koormata (ÄS § 16 lg 2).

Ühingu lõpetamisel astub juhatuse asemele **likvideerija**. Vabatahtliku likvideerimise korral saavad reeglina juhatuse liikmetest likvideerijad. Nende esindusõigus jääb samaks, nagu neil varem oli juhatuse liikmetena. Kui aga likvideerijad ei ole senised juhatuseliikmed, on neil esindusõigus üksnes ühiselt. Osanike või aktsionäride üldkoosoleku otsuse või kohtulahendiga on võimalik määrata teisiti, kuid erisus kehtib kolmandate isikute suhtes ainult äriregistrisse kantuna (ÄS § 209, 372).

Esindusõiguslike isikute kohta nõuab Euroopa Liidu esimene äriühinguõiguslik direktiiv (EMÜ 151/68), et igal juhul tuleb registris ära näidata esindusõiguse teostamise kord - ka siis, kui see vastab antud maal kehtivale üldkorrale. Eestis lähtuti äriseadustiku vastuvõtmisel sellest, et kuna reeglina vastab äriühingus kehtiv esindusõiguse kord seadusest tulenevale üldregulatsioonile, ei ole mõtet registri andmestikku liigselt koormata. Samas tuleb mõnda, et euroõiguse nõue on põhjendatud. Ärielu on rahvusvahelise iseloomuga, registri väljavõtteid või ärakirju kasutatakse tõlgituna ka teiste maadega suheldes. Samas on aga seadused esindusõiguse kohta erinevad. Näiteks kehtib mitmes riigis Eestiga võrreldes vastupidine põhimõte - mitme juhatuse liikme korral on neil ühisesindus, kui registrisse ei ole kantud vastupidist.

Selle vastuolu ületamiseks on registriga tutvumisel ja väljatrükkide tegemisel esindusõiguslike isikute (*nt juhatuseliikmete, täisosanike, likvideerijate jne*) juures alati nähtav trafaretne märkus, mis sisaldab seadusest tulenevat esindusõiguse üldregulatsiooni koos klausliga, et see ei kehti juhul, kui registrikandest nähtub teisiti.

6. Registriasja menetlus maakohtus

6.1. Kandedokumentide koostamine ja esitamine - notariaalselt ja digitaalselt

Registrikande aluseks on kandeavaldus või kohtulahend. Kandeavaldus (sh selle muutmise ja tagasivõtmise avaldus) peab olema kas notariaalselt kinnitatud või esitatud asjaosaliste digitaalallkirjadega vastava portaali (<https://ekanded.eer.ee>) kaudu.

Uue äriühingu registrisse kandmise notariaalsele või digitaalsele avaldusele peavad alla kirjutama kõik juhatuse liikmed (registrisse kandmise avaldus võib sisaldada ka notariaalselt tõestatud asutamislepingus või -otsuses, sellisel juhul ei ole eraldi avaldust vaja - ÄS § 32.1 lg 4). Hilisemate muutmiseavalduste puhul piisab vaid ühe juhatuse liikme allkirjast (v.a siis, kui registrisse on kantud juhatuse liikmete ühine esindus).

Kumba siis eelistada - kandedokumentide notariaalselt või e-kannete portaali kaudu esitamist?

Põhiline kriteerium on, kas kõigil asjaosalistel, kes peavad kandeavaldusele ja selle lisadokumentide alla kirjutama, on digitaalallkiri. Täpsemalt - Eesti digitaalallkiri (esialgu välismaised digitaalallkirju selleks kasutada ei saa, kuigi selle nimel tegutsetakse). See ei käi mitte üksnes juhatuse liikmete, vaid ka teiste isikute kohta, kelle allkiri on antud juhul vajalik (asutajad, nõukogu liikmed, osanikud jne).

Teiseks tuleb arvestada, et asjaosalise digitaalallkiri ei asenda notariaalselt tõestatud lepingut. Äriühingu asutamise-, ühinemise- ja jagunemisleping peavad olema notariaalselt tõestatud. Erandiks on esialgu vaid osaühingu asutamine kiirmenetluse korras (ÄS § 139.1).

Ühesõnaga - kui digitaalavaldusele tuleks lisada hulganisti paberdokumente, on mõistlik avaldus esitada notari vahendusel. Plussiks on, et isegi siis, kui notari roll piirdub vaid allkirjakinnitusega, peab ta kandedokumentid saatma registrit pidavasse kohtusse ning nõustama avalduse esitajat riigilõivu suuruse osas.

Kui tegemist ei ole asutamise, ühinemise ega jagunemisega ning ei ole probleeme avalduse lisadokumentide digitaalallkirjastamisega, on mugavam ja mõistlikum esitada kandedokumentid digitaalselt.

E-kannete portaali kaudu saab esitada avaldusi (muutmis- ja esmakandeavaldusi) nii kiirmenetlusesse kui ka tavamenetlusesse. Portaali kaudu kiirmenetlusesse esitamisel vaadatakse kandeavaldus läbi hiljemalt järgmisel tööpäeval (praktikas on küll püütud järgida 2-tunnist menetlust), tavamenetluses 5 tööpäeva jooksul.

Tavamenetlusesse saab portaali kaudu esitada avalduse:

- uue FIE, täis- ja usaldusühingu, mittetulundusühingu ja filiaali registrisse kandmiseks;
- FIE, täis-, usaldus- ja osaühingu, aktsiaseltsi, tulundusühistu, mittetulundusühingu, sihtasutuse ja filiaali registriandmete muutmiseks.

Tavamenetluses muude kannete tegemiseks tuleb pöörduda notari poole.

Kiirmenetlusesse saab esitada kandeavalduse:

- uue FIE, täis-, usaldus- ja osaühingu äriregistrisse kandmiseks;
  - FIE, täis-, usaldus- ja osaühingu, aktsiaseltsi, tulundusühistu ning filiaali registriandmete muutmiseks.
- Kiirmenetlusesse saab nende kohta kandeavalduse esitada, kui on täidetud ÄS-i § 53 lõike 5 nõuded:
- kõik kandega seotud isikud (asutajad, juhatuse liikmed jne) on kantud Eesti registritesse;
  - kõik kandega seotud isikud kirjutavad kandedokumentidele alla kas isiklikult või juriidilise isiku puhul registrijärgse esindaja kaudu (volikirju ei saa kasutada);
  - osaühing kasutab tüüpõhikirja;
  - ettevõtja näitab tegevusala andmed Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori 4. taseme järgi;
  - osaühing ei ole esmakannet või kapitali suuruse muutmist taotledes registreerinud osanike nimekirja väärtpaperite kesregistris;
  - osakapitali tehakse osaühingu asutamisel ning osa- või aktsiakapitali tehakse selle suuruse muutmisel üksnes rahalisi sissemaksseid;
  - riigilõiv ja osakapital on makstud e-kannete portaaliga seotud pangalinkide kaudu (mis praegu on seotud üksnes

Hansapanga ja SEB Ühispangaga), kasutades eeltäidetud maksekorraldusi;

8) ei taotleta registripiirkonda muutva asukohavahetuse, ühinemise, jagunemise, ümberkujundamise, likvideerimise või registrist kustutamise kohta kande tegemist.

Nii registri- kui ka muudes tsiviilasjades kohtule digitaaldokumentide esitamise tehnilisi tingimusi ja korda reguleerib justiitsministri 28.12.2005 määrus nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“.

Digitaalesitamise viiside valikul kehtib põhimõte, et dokumendid tuleb esitada e-kannete portaali kaudu, reeglina on e-postiga esitamine keelatud, sellest allpool (ÄS § 33 lg 12). Portaalis täidetakse veebidokumentina kandeavaldus, kandevälised andmed (*nt nõukogu liikmete nimekiri*) ning kiirmenetluse korral ka tüüpõhikiri. Muud dokumendid (*nt mitterahaliste kapitalissemaksete hindamist ja üleandmist tõendavad dokumendid, osanike koosoleku otsus, nõukogu koosoleku protokoll jne*) salvestatakse manustena avalduse juurde. Tuleb silmas pidada, et kandeavaldusele lisatavad dokumendid (otsused, protokollid jne) peavad olema allkirjastatud Eesti digitaalallkirjaga äriseadustikus ettenähtud korras (*nt peavad nõukogu koosoleku protokollile andma oma digitaalallkirja kõik koosolekul osalenud nõukogu liikmed ja koosoleku protokollija*). Kui kõik seaduses nõutavad isikud ei saa lisadokumente digitaalselt allkirjastada (*nt neil ei ole digitaalallkirja*), on võimalik lasta notaril kinnitada digitaalne koopia paberil olevast nõukogu koosoleku protokollist ja lisada see manusena kandeavaldusele. Lisaks on võimalik esitada e-kannete portaali kaudu tavamenetlusesse digitaalallkirjastatud kandeavaldus ning saata lisadokumendid postiga järele. Et kohus oskaks digitaalse kandeavalduse ja postiga saadetud lisadokumendid omavahel kokku viia, tuleb digitaalavalduses viidata eraldi esitatud paberdokumentidele, vormistada need selliselt, et on selgelt näha nende kuulumine avalduse juurde ning püüda esitada nii avaldus kui lisadokumendid võimalikult üheaegselt.

E-kannete portaali kaudu esitatavad lisadokumendid, samuti e-postiga esitatav fail:

- 1) peab olema digitaalallkirjastatud tarkvara *Digidoc Client* abil (mida saab maha laadida aadressilt www.sk.ee);
- 2) peab olema loetav kas *Adobe Readeri* või *Microsoft Wordi* tarkvara abil;
- 3) tuleb esitada formaadis txt (*Text*), rtf (*Rich Text Format*) või pdf (*Portable Document Format*), mitte näiteks formaadis doc (*Microsoft Word*);
- 4) ei tohi sisaldada muutuvaid osi (kirja sisu muutvaid linke).

E-postiga esitamisel, mis praktikas puudutab eeskätt kommertsandiregistri muutmis- ja kustutamisavaldusi, tuleb arvestada justiitsministri 28.12.2005 määrusega nr 59 kehtestatud täiendavaid nõudeid: e-kiri ei või ületada 2 megabaiti ning kommertsandiregistri kandeavaldusele ning kandenõusolekule on kehtestatud kohustuslikud plangivormid. E-postiga on võimalik esitada ka neid kandeavaldusi, mida portaalis esitada ei saa, kuid mille järele notariaalse tõestamise nõude tõttu praktikas erilist vajadust ei ole (aktsiaseltsi ja tulundusühistu äriregistrisse kandmine, osaühingu äriregistrisse kandmine väljaspool kiirmenetlust). Samuti võib e-postiga saata neid kandeväliseid teadaandeid, mida portaali kaudu veel esitada ei saa (juhatuse liikmete volituste pikendamise otsus, nõukogu esimeheks valimise teade). Siin on küll oodata nende esitamise võimaluste lisandumist portaali. Ning tuleb arvestada, et ÄS-i § 33 lõike 12 kohaselt on e-postiga esitamine keelatud, kui vastavaid kandedokumente saab esitada e-kannete portaali kaudu.

Viidatud justiitsministri määrusega **vabastati ettevõtja teatud juhtudel äriseadustikus sätestatud kohustusest lisada kandeavaldusele lisadokumente**. See puudutab olukordi, kus registrit pidav kohus vaatab ise vajalikke andmeid arvutivõrgu kaudu. Nimelt ei ole vaja esitada Eesti väärtpaberite keskregistri teatise (ÄS § 196 lõike 1 punktis 6.1, § 200 lõike 1 punktis 3.1, § 343 lõike 1 punktis 6.1 ja § 359 lõike 1 punktis 2.1, § 363.10 punktis 4 ja § 400 lõike 1 punktis 10 ettenähtud dokumendid). Samuti ei pea esitama osa- või aktsiakapitali mitterahalise sissemakse üleandmise kohta kinnistusraamatu väljavõtet ega veel mõne registri väljavõtet - see loetelu täieneb määruuses vastavalt uute andmevahetusvõimaluste tekkimisele. Kommentaari kirjutamise ajal veebruaris 2007 ei pidanud mitterahalise sissemakse üleandmist tõendavat registri väljavõtet esitama järgmiste sissemaksete puhul:

- 1) kinnistusraamatusse kantud kinnistu;
- 2) laevakinnistusraamatusse kantud laev või teisaldatav ujuvahend;
- 3) liiklusregistrisse kantud sõiduk;
- 4) Eesti väärtpaberite keskregistrisse kantud aktsia või osaühingu osa (see ei puuduta muid väärtpabereid);
- 5) registrisse kantud kauba- ja teenindusmärk, mille kohta saab teha päringu Patendiameti koduleheküljel

avaldatud andmebaasi

(<http://www2.epa.ee/Patent/mark.nsf/SearchEst?OpenForm>).

Kandedokumentide vastuvõtmine märgitakse elektroonilisse registripäevikusse. Dokumente võtab vastu registrit pidava kohtu sekretär, kellel ei ole juriidilist ettevalmistust ning tal on keelatud anda sisulist õigusabi. “Kohtu registriosakonna kodukorra” kohaselt annab sekretär infot vaid vastuvõtuoja ja vastuvõtukorra, ärakirjade väljastamise korra, riigilõivumäärade, riigilõivu tasumise korra ja muu säärase kohta (§ 25). E-kannete portaali kaudu esitamisel kajastub avalduse laekumine registripäevikus automaatselt.

Kui dokumendid on vastu võetud, väljastatakse nende esitajale soovi korral selle kohta öiend. Digitaalesitamise korral genereeritakse saatjale automaatne vastuvõtukinnitus. Sellest ei järeldu veel, nagu oleksid esitatud dokumendid korras ja aktsepteeritud.

Kuni registriasja lahendamiseni võib avaldaja esitada sama asja kohta täiendavaid dokumente, sealhulgas avalduse muutmise avalduse ning avalduse tagasivõtmise avalduse. Tagasivõtmise avalduses tuleb ära näidata tagasivõtmise põhjus. Tagasivõtmise avalduse esitamisel lõpetab kohus küll selle menetlemise, kuid esitatud dokumente ei tagastata. Erandina võib avalduse lisadokumendi tagastamist taotleda, sel juhul jääb kohtutoimikusse avaldaja kulul tehtud ärakiri (ÄS § 33 lõiked 9 ja 10). Makstud riigilõivu ei tagastata (kui TsMS-i § 477 lõike 1 alusel tõlgendada TsMS-i § 150 lõike 1

punkti 3 ka hagita menetluse kohta käivaks ning erisätteks riigilõivuseaduse § 15 lõike 1 punkti 5 suhtes).

6.2. Kandedokumentide läbivaatamine ja sagedasemad vead kandedokumentides

Registriasja menetlemine (kandeavalduste ja määruskaebuste läbivaatamine ning kannete ja määruste tegemine) on hagita tsiviilkohtumenetlus:

a) kohus võib hagita asja läbi vaadata ja lahendada kirjalikus menetluses, välja arvatud juhul, kui seadusega on sätestatud kohtuistung korraldamise kohustus (TsMS § 477 lg 2). Juriidilise isiku sundlõpetamisel võidakse mõnikord korraldada istung (TsMS § 629), kuid see ei ole enam kohustuslik, muud registriasjad on praktikas vaid kirjalikud menetlused;

b) hagita menetluses juhindub kohus nn uurimisprintsipist - ta võib asjaolusid kontrollida ja täiendavaid tõendeid koguda ka enda algatusel ega ole seotud menetlusosaliste taotluste ja hinnangutega (TsMS § 477 lg 4 ja 5);

c) hagita asju lahendab kohus määrustega, otsuseid ei tehta (TsMS § 478).

Ärregistri kandeavalduse läbivaatamiseks on kohtul aega 5 tööpäeva, kiirmenetluses tuleb avaldus läbi vaadata hiljemalt järgmiseks tööpäevaks. Vaadanud avalduse läbi, kohus vastavalt TsMS-i §-dele 596-598 ning ÄS-i §-dele 32 ja 53, 54:

1) rahuldab avalduse ja teeb kohe kande äriregistrisse (sel juhul asendab kanne kohtumäärust, st eraldi kohtulahendit enam ei vormistata); kanne jõustub kohe ja selle tekst edastatakse avaldajale teadmiseks;

2) teeb määruse avalduse rahuldamata jätmise kohta, mis jõustub kättetoimetamisega;

3) teeb korraka kande kui avalduse rahuldamata jätmise määruse, kui avaldust saab rahuldada osaliselt (kuna kanne jõustub kohe, rahuldamata jätmise määrus aga alles kättetoimetamisest, siis ei saa enam osalist rahuldamist ühe lahendina vormistada);

4) määrab tähtaja kandedokumentides esineva puuduse kõrvaldamiseks ja/või nõuab täiendavate tõendite esitamist; see tuleb avaldajale kätte toimetada. Kui määruks nimetatud puudus on kõrvaldatud, peab kohus asja uuesti 5 tööpäeva jooksul läbi vaatama. Kui puudust ei kõrvaldata kohtu määratud tähtjaks, jätab kohus avalduse rahuldamata;

5) pikendab läbivaatamise tähtaega erilist kontrollimist vajavate asjaolude korral (seda on esinenud väga harva, reeglina seotud rahvusvaheliste õigusabitaotlustega välisriigi isikuid puudutavate asjaolude väljaselgitamiseks);

6) peatab läbivaatamise, kui registriasja lahendamist segab vaidlusalune õigussuhe, mis tuleb lahendada eraldi kohtumenetluses tsiviil-, kriminaal- või haldusajana või ka näiteks põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses. Kui taotletakse peatamist, aga hagi ei ole esitatud, võib kohus määrata asjaosalisele hagi esitamiseks tähtaja.

Kiirmenetluse puhul tuleb arvestada, et kui avalduses on puudusi ja nende kõrvaldamiseks määratakse tähtaeg, muutub kiirmenetlus tavamenetluseks (ÄS § 53 lg 2). Kiirmenetluses osaühingu äriregistrisse kandmisel tasutakse kõrgem riigilõiv, kuid tavamenetluseks muutumisel seda vahet ei hüvitata (RLS § 58 lg 2).

Tüüpilisteks vigadeks, mida registrit pidavais kohtuis kandedokumente läbi vaadates leitakse, on:

1) eksimine nõude suhtes, et kõik dokumendid esitatakse originaalis või notariaalse ärakirjana (ÄS § 38 lg 3) - muuhulgas väljendub see digitaalesitamise puhul skaneeritud paberdokumentides, mida asjaomased isikud (*nt osanikud*) ei ole digitaallkirjastanud ning mis seetõttu on käsitletavad mittenotariaalse ärakirjana;

2) riigilõiv registrikande eest on ebakorrektselt tasutud. Riigilõivu tasumisel tuleb maksekorraldusel kindlasti ära märkida, millise ettevõtja ning millise toimingu eest riigilõiv tasuti, samuti tuleb ära näidata viitenumber (riigilõivuseaduse § 9 lg-d 4 ja 5). Lisaks tuleb maksekorraldusel märkida ettevõtja registrikood või notariaalse asutamistehingu tõestamistoimingu number, kiirmenetluses asutamisel asutajatele äriregistri veebipõhises teabesüsteemis antud asutamismärge, kui need on olemas;

3) dokumendid esitatakse enne seadusega lubatud või pärast seadusega ettenähtud tähtaega. Näiteks tuleb osa- või aktsiakapitali suurendamise avaldus esitada äriregistrile pärast kapitali sissemaksimist või fondiemissiooni läbiviimist, kuid mitte hiljem, kui 6 kuu jooksul pärast suurendamisotsuse tegemist. Kui kandeavaldus esitatakse enne lubatud või pärast ettenähtud tähtaja möödumist, jäetakse see rahuldamata ja makstud riigilõivu ei tagastata (ÄS § 33 lg 5, RLS § 15 lg 1, tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 150 lg 1);

4) digitaalesitamise tavamenetlusesse võib kaasneda uus probleem: kandeavaldus esitatakse digitaalsigneeritud, kuid kõik või osa lisadokumente aga paberil. Kui avalduses ei viidata selgelt, millised paberdokumendid esitatakse eraldi, võib juhtuda, et kohus ei oska neid avalduse läbivaatamise aja jooksul omavahel n-õ kokku viia, arvestades äriregistri dokumendikäibe suurt mahtu. Probleemid tekivad ka siis, kui paberdokumendid esitatakse hiljem kui kandeavaldus. Kui registrit pidav kohus ei leia avalduse läbivaatamise ajaks vajalikke paberdokumente, tehakse puuduste kõrvaldamise määrus, antakse tähtaeg lisadokumentide esitamiseks ning menetlus pikeneb. Siit soovitus - digitaalavalduses tuleb viidata eraldi esitatud paberdokumentidele, tähistada need selliselt, et kohus oskab paberil lisadokumente avaldusega kokku viia ning püüda esitada nii avaldus kui lisadokumendid võimalikult üheaegselt;

5) muutmiskande aluseks oleva äriühingu organi otsuses või koosoleku protokollis ei ole andmeid või allkirju, mida äriseadustik nõuab;

6) osanike koosolekul või aktsionäride üldkoosolekul hääletavad isikud, kellel ei ole hääleõigust (ÄS-i § 196 lõike 4 ja § 343 lõike 5 kohaselt loetakse osa- või aktsiakapital suurendatuks alles registrisse kandmisest; järelikult ei ole kapitali suurendamisest tulenevaid uusi või suurendatud osasid või uusi aktsiaid enne seda olemas);

7) asutamistoiminguid tehakse enne asutamislepingu sõlmimist või asutamismääruse vastuvõtmist. Äriseadustik tunnistab asutatava äriühingu piiratud teovõimet (vt ÄS § 147 ja 253 koos §-ga 520), kuid seda alates asutamislepingu

sõlmimisest. Mõnikord tehakse aga asutamistoiminguid enne asutamislepingu sõlmimist (*näiteks võtab juhatus vastu osakapitali mitterahalisi sissemakseid, kuigi asutajad pole veel kedagi juhatusse valinudki*);

8) osade või aktsiate eest tasumisel mitterahalise sissemaksega peab olema täidetud kapitali reaalse sissemaksamise nõue. Rahatuid äriühinguid ei või, lähtudes võlausaldajate kaitse printsiibist, luua. Praktikas on juhtumeid, kus asutajad soovivad osade või aktsiate eest tasuda nõuetega, mille osas on tekkinud põhjendatud kahtlus, kas tegemist on tõeliste nõuetega (vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20. septembri 2001.a otsust tsiviilasjas nr 3-2-1-117-01, RT III 2001, 25, 273).

6.3. Registrilahendite kättetoimetamine ja vaidlustamine

1. jaanuarist 2006 jõustunud TsMS eristab menetlusosalistele kohtudokumentide kättetoimetamist ja edastamist.

Kättetoimetamist reguleerib üksikasjalikult TsMS-i VI osa. Kohtu poolt eelistatud kättetoimetamisviisideks on menetluskomplekti postitamine (enamasti tähtid kirjana), e-postitamine või faksimine. Dokument loetakse kätte toimetatuks, kui saaja täidab tähtid kirja väljastusteate ning muul juhul siis, kui saaja saadab kohtule kättesaamiskinnituse - omal valikul kas lihtkirjaga, faksiga või digitaalsigneeritud e-kirjaga. E-kirja ei pea digitaalsigneerima, kui isik ise on näiteks kandeavalduses oma e-posti aadressi kohtule avaldanud (TsMS-i §-d 312-314). Kui kättesaamiskinnitust või väljastusteadet kohtule ei laeku, võib kohus kasutada muid võimalikke posti- ja e-posti aadresse (*näiteks rahvastikuregistris*). Samuti võidakse saata kohtukordnik või politseiametnik isiku elu- või asukohta (TsMS § 315).

Kui dokumenti ei õnnestu mõistlike pingutustega kätte toimetada, toimub avalik kättetoimetamine. Sel juhul loetakse dokument kättetoimetatuks 30 päeva möödumisel dokumendi väljavõtte Ametlikes Teadaannetes ilmumise päevast.

Registriasjades tuleb kätte toimetada puuduste kõrvaldamiseks tähtaja andmise määrad, avalduse rahuldamata jätmise määrad, kohtu omal algatusel tehtud kande aluseks olevad määrad, samuti trahvimäärad. Neist kahe esimese liigi puhul on eelistatud viisiks määruse kättetoimetamine notarile kui avaldaja esindajale registriasjas - juhul, kui notar oli tõestanud avalduse või selle aluseks oleva tehingu (asutamis-, ühinemis- või jagunemislepingu). Notarile kui esindajale ei toimetata määrust kätte siis, kui tema roll piirdus vaid avaldusel allkirjade kinnitusega - st kõigi muutmiskannete puhul peale äriühingute ühinemise ja jagunemise (vt ka alajaotust 2.3).

Kui seadus ei nõua kättetoimetamist, toimub dokumendikoopia **edastamine** asjaosalisele. Registriasjades puudutab see eeskätt kandeärakirju (kui avaldus rahuldatakse). Registriasjades on antud justiitsministrile volitus edastamise täpsema korra kehtestamiseks. „Kohtu registriosakonna kodukorra“ kohaselt toimub see e-kirja saatmisega, e-posti aadressi puudumisel aga lihtkirja saatmisega, erandina võidakse väljastada ka kohtus kohapeal (§ 50, 51).

Registrite ja Infosüsteemide Keskuse hallatava teabesüsteemi <http://www.eer.ee> rubriigis „Menetlusteave“ võib igaüks jälgida kandeavalduste menetluse käiku kohtus. Vaadata saab nii dokumentide vastuvõtu fikseerimist registripäevikus, määruse ja kande tegemist ja liiki.

Menetluskomplekti kättetoimetamise ja edastamise valikud on seotud sellega, kas vastavat dokumenti saab vaidlustada. Kui avaldus rahuldatakse ja tehakse kanne, siis seda ei saa enam vaidlustada. Kui tegemist võis olla näiteks olukorraga, et kande aluseks olev ühingu organi otsus oli tühine või seda saab tunnistada kehtetuks, siis tuleb küsimus lahendada hagimenetluses (vt nt *aktsionäride üldkoosoleku kohta AS-i §-e 301.1 ja 302*). Kui aga tegemist oli näiteks dokumentide võltsimisega või kedagi sunniti kande tegemiseks dokumente allkirjastama, siis tuleb küsimus lahendada kriminaalmenetluses. Vastav kohtuotsus tsiviil- või kriminaalasjas on ka aluseks kande muutmisele äriregistris. Äriregistrisse ei ole võimalik kannot puudutava tsiviil- või kriminaalasja kohta märkeid teha. Küll aga on võimalik neid teha kinnistusraamatuse ja teistesse vararegistritesse, kui on oht, et näiteks ebaõiges registrikandes juhatus liikmetena märgitud isikud võivad veel enne tsiviil- või kriminaalasja lahendamist teha kahjulikke tehinguid. Tõsi, äriregistri puhul võib kohus registriväliselt keelata teatud isikuil teatud kandeavalduste esitamist (vt AS § 33 lg 1.2).

Avalduse rahuldamata jätmise määruse ning kandedokumentides puuduste kõrvaldamise määruse peale saab esitada määruskaebuse. Esimese peale võib kaevata 15 ja teise peale 10 päeva jooksul alates määruse kättetoimetamisest (TsMS § 661). Määruskaebuses tuleb märkida määruse teinud kohtu nimetus, määruse kuupäev ja registriasja number, samuti kelle (millise ettevõtja) kohta määrus oli tehtud. Samuti tuleb selgesti väljendada, mida kaebaja tahab (millises ulatuses määrust vaidlustab ja missugust uut määrust taotleb) ning millega ta seda põhjendab. Vaidlustatava määruse ärakirja ei pea kaebusele lisama, küll aga võib lisada uusi tõendeid (TsMS § 662).

Määruskaebus esitatakse maakohtule, kes määruse tegi. Kui määruse tegi kohtunikuabi, siis vaatab tema selle kõigepealt läbi. Ta võib 5 päeva jooksul kaebuse rahuldada ja teha kande või anda kaebuse üle kohtunikule. Kui ka kohtunik ei rahulda kaebust (temal on aega 15 päeva), saadetakse määrus edasi lahendamiseks ringkonnakohtusse (TsMS § 663).

6.4. Juhatus liikmete registrisse kandmine ja registrist kustutamine

Alates 1.1.2006 kehtib nõue, et **uue juhatus liikme registrisse kandmisel** peab ka tema vastavale kandeavaldusele alla kirjutama. Seega uus juhatus liige peab kandeavaldusele alla kirjutama lisaks nõukogu esimehele või tema poolt volitatud isikule (s.o aktsiaseltsi ja sellise osaühingu puhul, kus on nõukogu). Muudel juhtudel (s.o kui osaühingul ei ole nõukogu) kirjutab registrisse kandmise avaldusele alla üksnes uus juhatus liige. Siinkohal tuleb arvestada ühisest esindusest tulenevaid võimalikke erijuhte (*nt on ühingul kaks juhatus liiget, kes võivad esindada ühingu ühiselt, sellisel juhul ei oleks üksnes uue juhatus liikme poolt allkirjastatud avaldus kehtiv*).

Uue liikme allkiri kandeavaldusel väldib võimaluse, et inimene määratakse juhatuse liikmeks tagaselja. Uue juhatuse liikme registrisse kandmise avalduses peab muu hulgas sisalduma tema kinnitus, et tal on seaduse kohaselt õigus olla juhatuse liige. See tähendab, et tegemist on teovõimelise isikuga, kelle suhtes ei ole kohaldatud kriminaalkaristusena tegutsemiskeeldu ega ole muud kohtulahendist tulenevat keeldu (*nt pankrotiseaduse alusel määratud ärikeeldu*) ega seaduslikku takistust (mõnedel tegevusaladel, näiteks panganduses ja kindlustuses, esitavad eriseadused juhatuse liikmetele täiendavaid nõudeid).

Praktikas võib tekitada küsimusi, kas juhatuse liikme poolt avalduse allkirjastamise nõuet kohaldatakse ka äriühingu asutamisel (kui asutajad ja juhatuse liikmed ei kattu ning esmakandeavaldus sisaldub asutamislepingus, siis kandedokumentides juhatuse liikmete allkirju ei olegi). Kas ka siis peab avaldus (või avaldust sisaldav asutamisleping) sisaldama juhatuse liikmete kinnitust, et neil on õigus olla juhatuse liikmeks? Kommentaari autori arvates on seadus ühemõtteline - äriühingu asutamisel need nõuded ei kehti (ÄS § 144 lg 3, 250 lg 3). Küll aga peab selline kinnitus sisalduma kiirmenetluse esitatud esmakandeavalduses (ÄS § 144 lg 3.1)

Enne 1.1.2006 jõustunud ÄS-i muudatusi võis juhtuda, et osaühingu osanikud või aktsiaseltsi nõukogu keeldus juhatuse liikme tagasikutsumise vormistamisest, vastavat otsust ei tehtud. Juhatuse liige jäi sundkorras äriregistrisse, mis võis tal segada asumist ametisse, kus (teise) äriühingu juhatuse liikmeks olek oli ebasoovitatav või keelatud (*nt avalikus teenistuses*). Nüüd annab seadus võimaluse, et mõjuval põhjusel tagasi astuv juhatuse liige esitab sel juhul enda nimel kandeavalduse registrit pidavale kohtule, ilma et tarvitseks lisada osanike otsust või muud aluseks olevat ühingu organi otsust (ÄS § 184 lg 7, § 309 lg 5), tasuta tuleb ka riigilõiv. Tõsi, niisugune avaldus on oma loomult erakorraline ning äriregistrit pidavad kohtud ei rahulda neid kergekäeliselt. Kindlasti tuleks avalduses motiveerida, milles seisneb „mõjuv põhjus“ juhatuse liikme ameti mahapanemisel ning kohtule tuleb tõendada, et äriühingu osanikele/nõukogule tagasiastumisest teatamine oli võimatu.

6.5. Kandeandmete lõivuvaba parandamine kohtu enda algatusel

Äriregistrit pidav kohus peab ka ise olema aktiivne ja hoolitsema, et register sisaldaks õigeid andmeid. Kui ettevõtja ei esita asjakohast avaldust, võib kohus ka omal algatusel kandeid parandada. Mõnel puhul on mõistlik mitte oodatagi ettevõtjalt avaldust ega nõuda sellekohase lõivu tasumist, vaid alustada ilma selleta kohtu algatusel parandusi.

Kui kohus ise ei parandaks andmeid, tuleks palju avaldusi esitada siis, kui muudetakse asula või tänava nimesid või piire või ühendatakse omavalitsusüksusi. Samuti tekib küsimus, miks peab isik esitama eraldi avalduse registrit pidavale kohtule ja maksma selle eest lõivu, kui näiteks on muutunud tema perekonnanimi, see on kantud rahvastikuregistrisse ja isik on riigile juba vastava nimemuutuse eest lõivu tasunud? Või kui üks äriühing muudab oma ärinime, olles kantud samasse äriregistrisse näiteks teise äriühingu täisosanikuna või äriregistri sõsarregistrisse - kommertspandiregistrisse - pantijana või pandipidajana.

Kõigil neil juhtudel on võimalik kannete parandamine lõivuvabalt registrit pidava kohtu omal algatusel, kui ta saab selle kohta usaldusväärse teate (sh isikult endalt). Kuna automaatset riskasutust rahvastikuregistriga veel ei ole, siis võib esitada näiteks postiga kirjaliku või e-postiga digitaallallkirjastatud teate, samuti saab teatada e-kannete portaali kaudu. Kannete parandamisel lõivuvabalt tuleb silmas pidada:

a) füüsilise isiku nime ja isikukoodi parandamine, samuti surnud isiku kustutamine toimub registrit pidava kohtu algatusel, aluseks rahvastikuregistris toimunud andmemuudatus. Erandiks on vaid surnud täis- ja usaldusosaniku kustutamine, sest siin ei kajasta registrikanne mitte üksnes rolli äriühingu juhtimisel ja esindamisel, vaid ka päritavaid osanikuõigusi (ÄS § 33 lg 7.2);

b) samuti toimub äriühingu, mittetulundusühingu ja sihtasutuse nime, õigusliku vormi ja registrikoodi parandamine, kui ta on täis- või usaldusosanikuna kantud teise äriühingu registrikaardile - see puudutab ka ühinemise käigus andmete muutumist (ÄS § 33 lg 7.3);

c) äriregistrisse kantud ettevõtja andmete muutmisel tehakse automaatselt riigilõivuvaba muudatus ka tema kohta avatud kommertspandiregistri registrikaardil (ÄS § 33 lg 7.1);

d) kui muutuvad äriühingu, mittetulundusühingu või sihtasutuse registriandmed (nimemuutus, ühinemine, ümberkujundamine) või füüsilise isiku andmed rahvastikuregistris, siis saab lihtsustatud korras ja lõivuvabalt andmeid parandada ka teistes kohtu poolt peetavates registrites - kinnistusraamatus ja laevakinnistusraamatus (vt täpsemalt kinnistusraamatusseaduse § 14 lõiked 2-5, laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse § 37 lg 1).

e) kui äriühingu aadressandmed muutuvad ühingust sõltumatult, näiteks omavalitsuste ühinemise või kohanime muutmise tulemusel, toimub aadressandmete parandamine registrit pidava kohtu algatusel lõivuvabalt koos uute muutmiskannete tegemisega või kohtu äranägemisel ka ilma selleta (ÄS § 511.1).

Erandiks siinkohal on andmemuudatused, mis peegeldavad välismaa rahvastiku- või äriregistris toimunud muudatusi. Kuna Eesti kohus ei saa neid automatiseeritult kontrollida, tuleb esitada vastav registri väljavõte või muu usaldusväärne dokumentaalne tõend ja vastavalt päritoluriigile tõendada selle ehtsust apostilleerimise või legaliseerimisega (ÄS § 33 lg 7.5).

ÄS-i § 61 valgusel tuleb arvestada, et kui andmed on äriregistris muutunud ebaõigeks ettevõtjast endast tulenevalt (*näiteks kolis teisele aadressile*) ning ta ise avaldust ei esita, siis enne paranduskande tegemist tehakse tavaliselt üks või mitu trahvimäärust juhatuse liikmetele ja/või äriühingule. Paranduskande tegemisel kohtu algatusel nõutakse aga ettevõtjalt välja lõiv, mis tulnuks avalduse esitamisel tasuta.

6.6. Erisused kohtupiirkonna muutmisel, ühinemisel, jagunemisel, likvideerimisel ja pankroti korral

Millisele kohtule esitada kandeavaldus, kui **äriühing muudab oma asukohta koos kohtupiirkonna vahetamisega**, kolides näiteks Pärnust Tartusse? Äriühingu aadressi saab äriregistris muuta juhatuse avalduse alusel, ilma et sellega kaasneks põhikirja muutmine. Kuid äriühingu asukoht (vald või linn, vt AS § 62 lg 4) on põhikirja kohustuslik komponent. Põhikirja muutmise kanne on konstitutiivne kanne, st õigusmuudatus loetakse toimunuks alles registrikande tegemise hetkest. Seega tuleb esitada avaldus senise asukoha järgsele kohtule. Sealt edastatakse avaldus ja äriühingu äri- ja registritoimik uue asukoha järgsele kohtule, kes avab uue registrikaardi. Senise asukoha järgne kohus sulgeb sealse registrikaardi. Mõlemale kaardile tehakse märkus uue/vana asukoha ja uue/vana kohtu kohta. Äriühinguga seotud muud pooleliolevad menetlused (*nt hoiatus-, trahvimis- ja sundlõpetamismenetlused*) tulevad infosüsteemi abil automatiseeritult üle uue asukoha järgsele kohtule, kõik senise kohtu poolt äriühingule määratud tähtajad (*näiteks trahvi maksmiseks*) kehtivad edasi.

Sama põhimõtte - avaldus senise asukoha järgsele kohtule - kehtib ka siis, kui äriühing vahetab asukohta ühinemise, jagunemise või ümberkujundamise käigus.

Iga **ühinemises** osaleva (sh ühinemise käigus asutatava) äriühingu kohta tuleb esitada eraldi avaldus koos vastavate dokumentidega. Kui kahe või enam ühinemises osaleva ühingu varale on seatud kommertspann, tuleb esitada ka pandipidajate notariaalselt tõestatud kokkulepped pantide omavahelise järjestamise kohta.

Ühendatavate (ühinemise käigus kustutatavate) äriühingute kohta tehtavas kandes märgitakse ühinemises osalevate ühingute andmed ning viide ühinemise aluseks olevale dokumendile. Samuti märgitakse asjaolu, et ühinemine loetakse toimunuks alles ühendava või ühinemise käigus asutatava ühingu kaardile ühinemiskande tegemisega.

Seejärel tehakse ühinemiskanne kas ühendava (olemasoleva) või ühinemise käigus asutatava ühingu kaardile. Selle kande tegemise aeg märgitakse ühinemise jõustumise ajana ka ühendatavate ühingute registrikaardile ning ühtlasi kustutatakse need ühingud äriregistrist.

Äriühingute ühinemist käsitlevad sätted äriseadustikus lähtuvad Euroopa Liidu äriühinguõigusest. 2005. aastal jõustunud EL parlamendi ja nõukogu määrus nr 2005/56 reguleerib osaühingute ja aktsiaseltside piirideülest ühinemist. Arvestades ühingute ühinemisreeglitiku üldist sarnasust võib öelda, et menetlusi, mida kohaldatai siis, kui ühinesid näiteks Tallinnas, Tartus ja Rakveres asuvad äriühingud, kohaldatakse nüüd ka juhul, kui ühinevad näiteks Tallinnas, Riias ja Helsingis asuvad äriühingud.

Äriühingu jagunemisel on variatsioon rohkem kui ühinemisel. Põhimõtte, et iga osaleva, sh asutatava ühingu kohta tuleb esitada eraldi avaldus, kehtib ka jagunemise korral. Kommertspannide järjestamise kohta kehtib ühinemisega analoogne nõue.

Jagunemise käigus võib üks äriühing (**jagunev ühing**) anda osa oma varast teisele või teistele ühingutele (neid nimetatakse **omandavateks ühinguteks**). Seda jagunemise viisi nimetatakse **eraldumiseks** - jagunev ühing jääb pärast eraldumist alles.

Teine võimalus on **jaotumine** - jagunev ühing annab ära kogu oma vara ning kustutatakse registrist.

Jagunemist komplitseerib asjaolu, et omandavad ühingud võivad olla kas olemasolevad või jagunemise käigus asutatavad.

Jagunemise korral on kannete tegemise järjekord ühinemisega võrreldes vastupidine. Kõigepealt tehakse jagunemise kohta kanne omandavate ühingute registrikaardile. Samas märgitakse, et jagunemine jõustub alles siis, kui ka jaguneva ühingu registrikaardile on tehtud jagunemiskanne. Olukord on eriti komplitseeritud siis, kui omandav ühing on ühtlasi jagunemise käigus asutatav ühing. Ta kantakse küll registrisse ja talle antakse registrikood, kuid õiguslikult jääb see mittejõustunud olekusse.

Seejärel tehakse jagunemiskanne jaguneva ühingu registrikaardile ning sellega on ka jagunemine jõustunud. Kui tegemist on jaotumisega (st jagunev ühing andis omandavatele ühingutele kogu oma vara), siis on jagunemiskanne ühtlasi kustutamiskandeks. Lõpuks tehakse omandavate ühingute registrikaartidele informatiivne märkus jagunemise jõustumise aja kohta.

Kuna ühinemine ja jagunemine on juriidiliselt väga komplitseeritud protseduurid, siis esineb siin ka üsna palju vigu ja eksimusi, mille kohta tehakse kohtumäärusi ning mis pikendavad registriasja menetlemist. Pikk menetlus võib kaasa tuua probleeme osalevate ühingute raamatupidamises. Eesti äriseadustik võimaldab ühinemis- või jagunemislepingus ette näha ühinemise või jagunemise **bilansilise toimumisaja**, mis võib olla erinev ühinemise või jagunemise jõustumisajast. See on ka piiriks, millest alates võib raamatupidamises lugeda ühendatava ühingu tehingud tehtuks ühendava ühingu arvel või jaguneva ühingu tehingud omandava ühingu arvel.

Sõnad **lõpetamine, likvideerimine ja lõppemine** on igapäevakeeles sünonüümid, kuid juriidiliselt on neil erinev sisu. Lõpetamine tähendab otsustust ühingu tegevuse lõpetamise kohta. Lõpetamine võib olla nii vabatahtlik (osanike, aktsionäride otsusega) kui ka sundlõpetamine (kohtuotsusega). Ühtlasi kaasneb sellega juhatuse asendumine likvideerijatega. Juhatuse liikmete esindusõigus läheb üle likvideerijatele. Prokuristi volitused lõpevad alles siis, kui seda taotletakse, samuti esindatava ettevõtja pankroti või registrist kustutamiseega.

Lõpetamisega kaasneb likvideerimine: juhatuse asemele astub likvideerija (või likvideerijad), kes lõpetab ühingu tegevuse, nõuab sisse võlad, müüb vara ning rahuldab võlausaldajate nõuded, koostab lõppbilansi ning allesjäänud vara jaotusplaani. Vabatahtlikku lõpetamist saab "tagasi kerida" - osanikud või aktsionärid võivad enne ühingu registrist kustutamist otsustada tegevuse jätkamise. Selle kohta tehakse likvideerija avaldusel registrisse kanne (ühtlasi asendatakse likvideerijad juhatuse liikmetega).

Likvideerimismenetluse lõppedes esitab likvideerija avalduse ühingu registrist kustutamise kohta. Ühtlasi kantakse sama avalduse alusel registrisse likvideeritud ühingu dokumentide hoidja andmed (selleks võib olla ka arhiiv). Registrist kustutamise kohta ühingu lõppenud - lakanud olemast.

Äriregistrit pidava kohtu järelevalvemenetluses võidakse äriühing registrist kustutada ilma likvideerimismenetluseta - s.o kui Ametlikus Teadaandes avaldatud kustutamishoiatuse järel keegi likvideerimist ei taotle (ÄS § 60).

ÄS-i § 60 lõige 5, § 218 lõige 2 ja § 381 lõige 2 võimaldavad juhul, kui osaühing või aktsiaselts on äriregistrist kustutatud, kuid on vajadus täiendavate likvideerimisabinõude järele (*nt ühingul on jäänud realiseerimata vara*), vanade likvideerijate õigused ennistada või määrata uued likvideerijad.

Pankrotimenetluse käik kuulub registrikaardil kajastamisele kohtulahendite alusel. Avalikku toimikusse (ärikohtumenetluse) köidetakse kõik pankroti kohta tehtud kohtulahendid (v.a varaliste vaidluste kohta), samuti halduri esitatud pankrotitoimikonna nimekirja ning pankrotimenetluse lõpetamisel koostatud lõpp-bilanss.

Registrikaardile märgitakse lisaks pankrotimenetluse seisule ka need isikud, kellel on õigus vastavas pankrotimenetluse staadiumis ühingu esindada. Äriühingu juhatus säilib organina, kes on pankrotimenetluse siseselt võlgniku esindajaks, seega juhatust registrikaardilt ei kustutata. Välispidine esindusõigus tuleneb aga registrikandest - selles viidatakse pankrotihaldurile kui esindajale, kompromissi kehtivuse ajal märgitakse juhatuse esindusõiguse taastumine ja viide haldurile kui järelevalvajale.

Äriregistrisse kantakse ka varatu äriühingu pankroti raugemine enne pankroti väljakuulutamist. Sel juhul märgitakse registrikaardile ajutise halduri andmed ja tema esindusõigus (ajutine haldur likvideerib ja esindab äriühingut).

Pankrotimenetluse käigus kohtu poolt määratud ärikohtu tehakse avalikuks Registrite ja Infosüsteemide Keskuse kodulehel www.eer.ee rubriigis „Ärikohtu”. Ärikohtu alla sattunu ei tohi sel ajal olla ettevõtja, äriühingu juhatuse või nõukogu liige, likvideerija ega prokurist. Ärikohtu alla sattunud isikut ei kustutata tema kohta tehtud äriregistri kannetest, kuid ta ei saa ärikohtu ajal juhatuse või nõukogu liikmena toimida (pankrotiseaduse § 91, ÄS § 58).

7. Majandusaasta aruannete jm kandeväliste andmete esitamine

Registrikaardile tehtud kannete muutmise või kustutamise avalduse kõrval peab ettevõtja kohtule esitama ka selliseid dokumente, mille kohta registrikannet ei tehta, kuid mis köidetakse toimikusse.

Kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu peab kapitaliühing esitama kohtule majandusaasta aruande. Kohus kontrollib, kas majandusaasta aruanne on esitatud õigeaegselt, kas ta on alla kirjutatud ja kuupäevastatud õigesti (s.o alla kirjutatud kõigi juhatuse ja nõukogu liikmete poolt koos allkirjastamisaja näitamisega), kas ta sisaldab kõiki nõutud andmeid ja dokumente. Majandusaasta aruande puudulikkuse korral (esitamata jätmine või hilinemine, andmete või koostisdokumentide puudumine) võib kohus määrata rahatrahvi ning kui puudust ei kõrvaldata, siis võib trahvimist korrata (ÄS § 71).

Majandusaasta aruande esitamisel on sagedasemateks puudusteks, et ei ole lisatud osanike nimekirja bilansi kinnitamise seisuga (vt ÄS § 179 lg 4). Mõnikord unustatakse ära, et tegemist on ärilise dokumendiga, millel peavad olema ettevõtja ärinimi, asukoht ja registrikood (ÄS § 15 lg 2). Tihti jäetakse tähelepanuta nõue avaldada aastaaruandes ettevõtja sidevahendid (ÄS § 63 - ettevõtja sidevahendite andmeid uuendatakse just aastaaruannete abil). Sageli ilmneb, et majandusaasta aruandes kajastatud osa- või aktsiakapitali suurus ei vasta registrissekantud kapitalile või siis ei vasta allkirjutanud juhatuse/nõukogu koosseis registris olevale juhatuse/nõukogu koosseisule.

Lisaks on justiitsminister kehtestanud andmetöötluse huvides täiendavaid vorminõudeid (justiitsministri 28.12.2005 määrus nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord”). Võimaldamaks aruannete kiiret skaneerimist on nõutav, et paberaruande esitatakse trükitud kujul (arvuti või trükimasinaga), ühepoolsetel, kokku köitmata ning nummerdatud lehtedel. Tagamaks kokku köitmata aruande autentsust nõutakse samas määruuses, et paberaruandel peab iga leht eraldi olema allkirjastatud vähemalt ühe juhatuse liikme poolt. Kõik juhatuse ning seaduses sätestatud juhtudel ka nõukogu liikmed kirjutavad alla majandusaasta aruande viimasele lehele.

Aastast 2002 on võimalik esitada majandusaasta aruandeid elektrooniliselt. Elektroonilise aruande võib signeerida digitaalallkirjaga; teiseks võimaluseks paberallkirja asendamisel on aruande kinnitamine Interneti-pankade kontode kaudu kasutaja salasõnaga (analoogselt elektroonilise tulumaksudeklaratsiooni esitamisega maksuametile). Aruanne peab olema signeeritud või netipangas kinnitatud vähemalt ühe juhatuse liikme poolt. Lähem info e-aruandluse kohta on Registrite ja Infosüsteemide Keskuse kodulehel www.eer.ee.

Tegevusalade kajastamise kohta majandusaasta aruandes vt jaotist 4.

Äriühingu nõukogu koosseis muudatuste tegemisel peab juhatuse 5 päeva jooksul saatma kohtule uue nõukogu liikmete nimekirja (ÄS-i § 318 lõikes 5 nimetatud andmetega) koos uute nõukogu liikmete nõusolekutega liikmeks valimise kohta ning valimise aluseks oleva dokumendi. Kui nõukogu liige valiti aktsionäride üldkoosolekul, siis on selleks dokumendiks notariaalselt tõestatud üldkoosoleku protokoll; notariaalset tõestamist ei ole vaja, kui seltsil on 1 aktsionär või kui kõik aktsionärid otsusega nõustuvad ja otsusele alla kirjutavad. Kui üldkoosoleku protokoll tõestas notar, siis teatab alates 1.1.2007 nõukogu koosseisu muutumisest tema. Kui nõukogu koosseisus tehti muudatusi mittenotariaalse aktsionäri(-de) otsusega, saab info muudatustest nõukogu koosseisus esitada ka e-kannete portaali kaudu.

Alates 1. jaanuarist 2006 peab juhatuse informeerima äriregistrit ka **nõukogu esimehe** valimisest ja vahetumisest 5 päeva jooksul arvates vastava otsuse tegemisest. Teatamine toimub asjakohase nõukogu otsuse saatmisega kohtule (ÄS § 320) postiga, digitaalallkirjastatult e-postiga või tulevikus e-posti asemel e-kannete portaali kaudu (kui selline

esitamise võimalus portaali luuakse).

Kui äriühingul muutub audiitor, siis peab juhatus 5 päeva jooksul esitama uue audiitorite nimekirja (ÄS-i § 328 lõikes 3 nimetatud andmetega) koos nende nõusolekutega audiitoriks valimise kohta kas postiga saates või e-kannete portaali kaudu.

Äriseadustiku § 63 kohaselt on ettevõtja kohustatud kohtule esitama oma **sidevahendite** (telefon, faks, e-post jm) **andmed**, samuti võib lisada veebilehe aadressi. Sidevahendid tuleb ära näidata ka majandusaasta aruandes. Sidevahendite numbreid säilitatakse juba mõnda aega avalikus toimikus, et nad oleksid kõigile kättesaadavad. Sidevahendite muudatusi võib esitada sarnaselt majandusaasta aruandega ka elektrooniliselt aadressi www.eer.ee kaudu (digitaalallkirjaga või Interneti-panga kaudu).

Alates 1.1.2006 tuleb registrit pidavale kohtule teatada ka kõigi kandeavaldusele alla kirjutamiseks õigustatud funktsionäride (juhatusel liikmed, likvideerijad, nõukogu esimees, täisosanikud) **aadressid ja aadressimuudatused, kui need ei ole kantud Eesti rahvastikuregistrisse** (ÄS § 62 lg 7). Kui isikul on Eesti rahvastikuregistrisse kantud aadress, siis tema elukohta ei ole vaja enam registrile teatada. Alates 1.1.2007 ei kanta enam elukohti äriregistri kandesse, kui isikul on Eesti rahvastikuregistris aadress.

Äriühingu juhatuse ametiaeg on kuni 3 aastat. Kui juhatuse liige valitakse uueks tähtajaks, tuleb alates 1.1.2006 registrit pidavale kohtule saata **juhatuse liikme tagasivalimise** kohta vastav osanike või nõukogu otsus (ÄS § 184 lg 2, § 309 lg 2). Otsus saadetakse kas postiga või digitaalallkirjastatult e-postiga, tulevikus asendab e-postiga saatmist e-kannete portaali kaudu esitamine. Otsusele ei ole vaja lisada kandeavaldust (kui olemasolevate juhatuse liikmete volitusi pikendati, siis sellega iseenesest ju kanne äriregistris ei muutu) ega maksta riigilõivu (kuna kannet ei tehta).

8. Registrit pidava kohtu sunni- ja karistusfunktsioonid

Tõhus abinõu, mis sunnib ettevõtjaid hoolitsema registriandmete õigsuse ja vajalike muudatuste esitamise eest, on äriregistri avalik usaldatavus. Ebaõige aadressi esitamine, juhatuse koosseisu muutumisest mitteteatamine jms toovad ebameeldivusi eeskätt ettevõtjale endale.

Aga nagu Saksa kaubandusregistri sajandipikkune praktika näitab, ei suuda ka avalik usaldatavus tagada, et registris ei oleks vananenud või tegelikule olukorrale mittevastavaid andmeid. Seetõttu on äriregistrit pidavatele kohtutele antud ulatuslik pädevus tagamaks registriandmete õigsust, valeandmete parandamist ning "*surnud*" ühingute kustutamist.

Vahendiks, mida praktikas kõige enam rakendatakse, on **rahatrahvi** määramine. Kui kohtule ei esitata õigeaegselt seaduse kohaselt nõutavaid andmeid või esitatakse ebaõigeid andmeid, siis võib kohtunik või kohtunikuabi määrata selle eest **rahatrahvi kuni 200 päevamäära ulatuses** nii juriidilisele isikule kui ka igale andmete esitamiseks kohustatud isikule eraldi (juhatuse liikmetele, nõukogu esimehele, füüsilisest isikust ettevõtjale, täisosanikele jne).

Selline trahv, mida määratakse ÄS-i § 71 alusel, on käsitletav protsessuaaltrahvina (saksa keeles nimetatakse seda *Zwangsgeld* - sunniraha). Kui trahvimääruses nimetatud andmeid ei esitata, võib trahvi määrata uuesti - niikaua, kuni andmed on esitatud. Selles seisnebki erinevus tavalisest kriminaal- ja halduskaristusest, mida võib ühe teo eest määrata vaid üks kord. Praktikas on suurem osa rahatrahve määratud majandusaasta aruande esitama jätmise ning ebaõige aadressi esitamise eest.

Kohus ei pea enne trahvimist ettevõtjat hoiatama, kui tegemist on seadusega ettenähtud andmete seadusega ettenähtud tähtajaks esitamata jätmisega. Näiteks aastaaruandluse puhul tuleneb aruande esitamise tähtaeg seadusest, selle ületamisest ei pea enam eraldi meelde tuletama.

Raskemad juhud, kui on **tahtlikult esitatud valeandmeid kohtule või notarile**, võivad kaasa tuua **kriminaalvastutuse** - rahalise karistuse või kuni 2-aastase vangistuse (karistusseadustiku § 281).

Kohus võib pärast hoiatusmenetlust teha ilma avalduseta ise **paranduskande**. Kinnistusraamatumenetluses defineeritakse seda kande tegemisena *ametkohustuste korras* (ladina keeles *ex officio*; saksa keeles *Amts wegen*). Protseduur näeb ÄS-i § 61 kohaselt välja järgmine. Kande ebaõigsuse või kande puudumise tuvastamisel teatab kohus sellest ettevõtjale, kelle avalduse alusel tulnuks kanne teha. Kui kahe nädala jooksul teatamisest ei ole kande tegemisele vastu vaieldud, teeb kohus kande. Vastuväidete saamisel otsustab kohus nende põhjendatuse üle määrusega. Kande parandamise eeldusteks ÄS-i § 61 järgi on, et kohus teeb kindlaks kande ebaõigsuse või selle puudumise. Kui aga on tegemist asjaoludega, mida saab tuvastada hagimenetluses (*nt on vaidlus juhatuse liikme volituste lõppemise üle*), siis ei saa kohus ÄS-i § 61 alusel kannet teha (vt ka Riigikohtu 19.11.2003 otsust tsiviilasjas 3-2-1-133-03).

Asjaolu, et kohus teeb kande ilma ettevõtja avalduseta, ei vabasta viimast kohustusest tasuda riigilõivu registrikande tegemise eest. Kui aga kohus algatas menetluse omaenda vea parandamiseks (eksis näiteks isikukoodiga vms), siis ei pea ettevõtja riigilõivu tasuma.

Kui ilma avalduseta kande tegemine tooks kaasa äriühingu registrist kustutamise, otsustab kohus äriühingu sundlõpetamise (vt ÄS § 61). ÄS-i §-de 60 ja 61 rakendamine ei takista kohtul äriühingu juhatuse liikmeid või likvideerijaid äriseadustiku § 71 alusel trahvimast.

Äriühingu juhatus on kohustatud ise viivitamatult, aga mitte hiljem kui 20 päeva jooksul, esitama kohtule **pankrotiavalduse**, kui ühing on sattunud püsivasse maksejõuetusse. Sama peavad tegema äriühingu likvideerijad, kui likvideerimismenetluse käigus selgub, et likvideeritava ühingu kohustused ületavad allesjäänud vara. Karistusseadustik võimaldab selle kohustuse eiramist karistada rahatrahvi või kuni 3-aastase vangistusega (§ 380).

Kõige tõsisem sunnivahend, mida kohus saab äriühingu suhtes rakendada, on **ühingu sundlõpetamine** (ÄS §-d 59-61). Juriidilise isiku lõpetamise, sh sundlõpetamise kord on kindlaks määratud TsMS-i §-s 629 ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-dega 40-46. Üldjuhul on sundlõpetamine sarnane tavalise lõpetamisega - võetakse vastu lõpetamisotsus, viiakse läbi likvideerimismenetlus ning seejärel kustutatakse ühing registrist. TsMS-i kohaselt kuulatakse ära vastava ühingu esindajate arvamused. Likvideerijaks määratav peab andma selleks oma nõusoleku (TsMS § 603 lg 3, § 604 lg 3). Sellist sundlõpetamist kohaldatakse näiteks siis, kui osaühingu või aktsiaseltsi netovara on langenud alla lubatud piiri, s.o alla poole registrissekantud kapitalist või alla seadusega lubatud kapitali alammäära (ÄS-i § 176 koos § 203 lõike 1 punktiga 1 osaühingu kohta, § 301 koos § 366 lõike 1 punktiga 1 aktsiaseltsi kohta). Teine sagedasem juhtum on seotud asjaoluga, et äriühingul puudub seaduse või põhikirja nõuetele vastav juhatus ning seda puudust ei kõrvaldata kohtu poolt seatud tähtajaks (ÄS § 59 lg 6).

Siiski sätestab kehtiv õigus erisuse nn lootusetute juhtude puhul, mil puudub likvideerimise või ka pankrotimenetluse läbiviimisel mõte. Kui kohtul ei õnnestu likvideerijat määrata ja mõistliku aja jooksul ei algatata ka pankrotimenetlust, võib kohus äriühingu likvideerimismenetluseta registrist kustutada (TsMS § 604 lg 2). Lisaks näeb ÄS-i § 60 majandusaasta aruannet mitteeesitava äriühingu suhtes ette, et kui keegi pärast kustutamishoiatust 6 kuu jooksul pärast vastava üleskutse avaldamist Ametlikes Teadaannetes ei taotle likvideerimist, kustutatakse ühing samuti registrist ilma likvideerimismenetluseta.